

«DROSCHAK»

REVUE MENSUELLE

organe

de la F. R. A. D.

ԴՐՕՇԿԿ

№ 9

SEPTEMBRE

1927

PARIS (France)

«ՀՈՅ ԵՆԳՆՓՈՒԹԿՈՆ ԳՈՂՆՈԿՑՈՒԹԵՆ» ՕՐԳՈՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ

Այսպէս, ուրեմն, ընդհանուր ժողովն էլ չօգնուց:

Յունիս 30-ից սկսած մինչև օգոստոս 10-ը—12 օր շարունակ—կատաղի վէճ ու կոխակերպ ունեցաւ Կոմունիստական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի և Կենտրոնական Վերստուգիչ Յանձնախումբի միացեալ ընդհանուր ժողովում, 12 օր անընդհատ, կոմունիստական Ազիմպոսը յաւելցնելու անգլիացի, և, սակայն, գլխինեան միասնաբար, պաշտպան կուսակցութիւնը քննարկելու հետեւ, նրա մարմինը կրօնող որդի չսպանել: Ընդհակառակը, ժողովը նոր թափ ունց ներկուսակցական զգուշութիւն, է՛լ աւելի շրտօնեց նախաձեռնական կրքերը, է՛լ աւելի սրեց փոխադարձ անգուստանութիւնն ու թշնամանքը, է՛լ աւելի խորացրեց անդունդը պայքարող կողմերի միջև:

Սպասուած էր, որ Կենտր. Կոմիտէի և Կենտր. Վեր. Յանձնախումբի միացեալ ընդհանուր ժողովը — կուսակցական զերպայն իշխանութիւնը նամակաւորից յետոյ—կը սանձաւարբեր ընդգիծող իրենքին, որոնք տեղի ու խուճապի էին մասնել կրկնոր, և վերջ կը տար Կոմիտէի ներքին տապալանին: Ընդդիմացիները շատ չնուու էին զնացի իրենց հակադրադապահական գործունէութեան մէջ: Նրանց ընթացքն այնչա կարճն էր անհամբերութիւն: Թրոցիկն ու Ջիտովիկն ո՛չ միայն չէին յարգել անցեալ տարւոյն Հոկտ. 15-ին դուռն խառնումք, որով պարտաւորութիւն էին ստանալն չկուսելու Կենտր. Կոմիտէի դէմ, ո՛չ միայն նորից գիծել էին յարձակման Կենտր. Կոմիտէի վարիչներին դէմ, այլ և՛ կազմել էին ստիչ անտել կուսակցական քրտանաւոր Հօտըն, իրենց պայքարին մասնակից զարքանն նաև չէզոք շրջաններն ու արտասանմանի դժգոհ տարբերք:

Եւ որքան յանդուգն էին գտնուած ընդդիմացիները, այնքան նրանց հուսակիցներին թիր աւանուած էր: Ընդգիծողի շարժումն այնչա զուրք էր նկն հուսակիցական նեղ սանձաններին և սկսած էր գտնուել լայն գանգաւ:

Ճայնի երևոյթը՝ նրան յարուց էին քանդակահան շարքերը՝ ու կարծիր քանակախիճները: Նրա հակադրադապահական նշանաբանները պարարտ չող էին գտնուած մասուրականութեան, ուստիողներն ու գիւլպացիներն մէջ: Եւ կրք Ստալին-Ֆուխարիին խմբակը ընդհանուր ժողովի կանչեց Կենտր. Կոմիտէի ու Կենտր. Վեր. Յանձնախումբի անդամներին՝ կամենալով խիստ պատիժ տալ ընդդիմացիներին եւրաստանաց պետերին, պարզեց, որ վերջիններքի յետեւը կանցեան է խիստ պատահաւորի մի օյժ: Ընդդիմացիներին Կենտր. Կոմիտէին ուղղուած նամակաբանութիւնը իր տակ հաւաքեց աւելի քան 15000 ստորագրութիւն աչքի ընկնող կոմունիստներին:

Սա սրղկն աներկուսակցական Հերմանդոններին մի փոքրիկ խմբակն չէր, այլ պատկառելի նուստը, Հասարակական կարեւոր կերպարներ, որը կարելի էր հաշի շատնել: Գաւտի յարմար քաղկէն փարցում էր: Երկի, կրք Թրոցիկ-Ջիտովիկի կուսակիցները, իրօք փոքր թիւ էին կազմում, Կենտր. Կոմիտէն չհամարձակեց խիստ մեղծուհի գիծելու: այսօր նրանց օյժն սրղկն շատ էր մեծ, որովպէն կարելի լինէր վարչական Հետապնդումներով ու խիստ պատիժներով հասնել յարմար անել: Եւ Ստալին-Ֆուխարիին բոլոր գիծեց նահանգի — անկարող ու խուճապային նահանգ դէպք ք նախկին զիբերը և: Թրոցիկ-Ջիտովիկին չհամարձակեցին մեղք տալ:

Եւ ա՛ն այլևս փաստ է, որ Կենտր. Կոմիտէի ու Կենտր. Վեր. Յանձնախումբի ընդհանուր ժողովը պարտութիւն սրեց Կոմիտէի տիրող Հոտանքին: Միամտամտակ զգալի զարմաւ, որ մեկերն նոր գաստարում է տեղի տեղեցի կոմունիստական կուսակցութեան և խորհրդային իշխանութեան շարքերում: Կուսակցական պայքարը, որ ո՛չ միայն վերջ չգտաւ ընդհանուր ժողովով, այլ աւելի ևս բարբառեց, շարունակուած է զարգացնել ուժեղի գաստարումն աչք գործել և է՛լ աւելի և ստատիկոսման տաղանայը, որին մասնաւոր են Կոմիտէն ու խորհրդային իշխանութիւնը:

Ընդհանուր ժողովում զիջաւորագոյն կուսակցական կարգապահական նարքեր ծծելու ցին, բայց եթէ ժառից դիտելու լինենք տեսցած-գարածը, կը տեսնուի, որ վրէժ կենտրոնական կէտը նորից նիւն վէճն է, այն, թէ՛ արգածը Խորհրդային Միութիւնը իր ներկայ վիճակում՝ ղէպի ընկերակցութիւն է ընթանում, թէ՛ նա մենակ, առանց նամաշխարհային յեղափոխութեան, կարող է նախաձեռնել ընկերակցական նստարկակարգ: Այո՛, պարտ էն Ստալինն ու Բուխարինը, կարող է: Պէտք է մեկնել իրերի կողմէն: Չորս-մասերական աշխարհը սկսել է ամբանալ ու կայունացնել է իր զիջքները: Եւրոպական բանուր-թիւնը չհետեւեց բոլշեփններին և շարունակում է օրօրել մարդ-բուժութեական, խաղաղասէր արամադրութիւններով: Նամաշխարհային յեղափոխութիւնը ուշանում է: Արե՛մս: —Ուրեմն, նարկաւոր է մի առ ժամանակ շարժարեւել արտաքին յայտերից և ապաստել սեփական ուժի: Սեփական միջոցներով կտուցանեն ընկերակցական կարգի և սովն զնով կանգուն պահել խորհրդային իշխանութիւնը՝ զիջաւոր չընդունու յենարանը՝ Նամաշխարհային յեղափոխութեան:

Տխմար ցնորքներ, պատասխանում են Թրոցկին, Ջիւոփինն ու միւս ընդդիմադիրները: Թուսաստանի պէս յետամնաց ու խաւար երկրում, ուր ազդիւնարկութիւն ժողովրդական տնտեսութեան աննշան մասն է ստել և բանուրութիւնը՝ մի փոքրիկ օաղի պիղծեցիական անմարմար բանապատում, յիմարութիւն է մասնել սեփական ուժերով ընկերակցութիւն կատարեցանելու մասին: Այլ յարեւով օրօրել՝ նշանակում է նախնայել ղէպի ազդային ստանդարտ, նշանակում է քայքայել յեղափոխական բանուրութեան միջադարձի նակար, մաշակու նարան տալ խորհրդային իշխանութեան: Կերպիւնիս առջև բազմանակ միայն մէ՛կ նարատուրութիւն կայ — Նամաշխարհային յեղափոխութիւնը: Առանց դրան անկուն սեփականութիւն է խորհրդային իշխանութիւնը կը խեղդուի պիղծեցիական մարդ-բուժութեական ճանճում: Կո՛մ յեղափոխութիւն, կո՛մ մահ: Եւ որովհետեւ Կոմկուսը չի կարող Նամաճարկել կամաւոր մահան, ապա, ուրեմն, պէտք է մի կողմ նետել Կենտրոնական Կոմիտէի վարած ազգայնական, պատմապաշտ, պարտոպական քաղաքականութիւնը և նորից քարճարցնել Նամաշխարհային յեղափոխութեան դրօշակը:

Երկու նակամարտ, անհաշուել տեսակետներ: Եւ նակամարտի է, թէ՛ ինչո՞ւ՛ աշխարհ բուռն է, կըրտա պաշարը Կոմկուսի ծոցում: Նակամարտի է նոյնպէս, թէ՛ ինչո՞ւ՛ բանուրական գաղտնակներ իրենց նոյն խորքում Նամաճարում են աւելի ընդդիմադիրներին, մինչ զիջադիմութիւնն ու ազգային խաւերը նակամ ըն Ստալինի կողմը: Եւս կոմիտէն, երջտ է

առում Թրոցկին, կըր Ստալինի քաղաքական զիջք որակում է ճակրճիզութեան: Տերմիչոր ղնտ յայտ, անուշա: Կոմկուսը տակաւին շատ է անզիջող քաղաքական ասպարեզում, բայց ղէպգերն ունեն իրե՛նց տրամաբանութիւնը, և Կենտր. Կոմիտէի արած տնտեսական զիջումները, անտեսաբնիկ կերպով պիտո առաջադրեն և՛ քաղաքական ղիջումներին անհրաճելուութիւնը: Ընկերային նոր խաւերը — նոր բուժութեան — որոնք մուռնը են անունն տնտեսական նոր պայմանները, չեն կարող յարեւան մնալ անհարող քաղաքական իշխանութեան: Եւ, ուղի Կոմկուսը թէ ոչ, տե՛րմիչորը կը դրանայ անհրաճեշա ու անխուսափելի:

Այս կողմից ընդդիմադիրներին տեսակէտը, անկասկած, ուղիղ է: Նրա՛նք են իսկական արտայայտիչը ընկերքի: Ճիշտ են առում նրանք, որ Կոմկուսի քաղաքականութիւնը ղէպի վերում է սանուն խորհրդային իշխանութիւնը: Բայց նրանց քարոզած զաղափարները կը միջոց չեն խորհրդային իշխանութեան փրկութեան: Նրանք այսօր կրկնում են այն, ինչ որ իրատես ընկերակցականները ստան են գրում են չէնց նիտեմբերից ըսկառում — որ յետամնաց ու խաւար Թուսաստանում, առանց առաջարկ երկրներին բանուրութիւն մասնակցութեան, կարելի չէ նախաձեռնել ընկերակցական կարգի: Եւ որովհետեւ առաջարկ ար աշխարհը շարունակում է ապրել դրամատիքական կարգիում, անհիթեթութիւն է ու ունիք իմունիտասական տիրապետութիւնը Թուսաստանում. այլ տիրապետութիւն, անկախ սեփական կամքից, չէնց սկզբից զատապարտած էր այլասերելու, վերանկելու որոնակալութեան և մենակու վառադոյն մահով:

Ընդդիմադիրները ճիշտ են վերլուծում ստեղծած դրութիւնը: Նրանց գնահատութիւնը Կոմկուսի, այսպէս կոչում, ճրկերկարական շինարարութեան, միանգամայն Նամապատասխանում է և մեր գնահատման: Մեզ Նամար պարզ է, որ Խորհրդ. Միութեան սանձաններով ընկերակցութեան նպոյն իսկ գտնութիւն չունի, որ այնտեղ անում ու դարգանում են տնտեսութեան զրամատիրական փոխարարութեանները, որ խորհրդային տնտեսութիւնը կ'աղջատած զրամատիրական տնտեսութիւն և որ այդ ճանապարհով բոլշեփնիները քաղաքային շարժում են ղէպի բոլշեփմոտական կարողիքի վերականգնում: Միոյն այստեղ չու է: Սակայն, չէնց որ ընդդիմադիրները փորճում են կէք որոնել, նրանք անճիւղ ընկնում են միամիտ երազատասութեան ու յախտախնդրութեան զերկր:

Ընդդիմադիրները դրական ծրարները, տարբեր ձևերով, սազմական կոմունիստի վերականգնումն են: Մեզման և աստիճանական սեփականազրկում բուժութեանցային, նոր նարկերի միջոցով զրամատիրական քայլն պիղծու

ցիւնքներն էլ յատկացնել պետական տնտեսութեան, Հետևողական դասակարգային քաղաքականութիւն ներքին և արտաքին ճակատներում, աւելի անհաշու յնդափութեան զիջք արտասահմանի, բուրժուական պետութիւններէ Հանդէպ — ինչ է այս, եթէ ոչ կրկնութիւնը սազմական կոմունիստի անցած ճանապարհին: Թագմտիւն կոմունիստը զուրս կելու մասնի ու պարտեց ան ժամանակ, երբ զենաշխարհը վերից վար խառնուած էր, և վառ էին նամայնարձային յնդափութեան նաւանկանութիւնները: Այսօր, երբ դժուարութիւններն աշխարհը սպաքնուած ու ամբացած ասպարէզ է կարգում խորհրդային իշխանութեան, ստեղծուած միասնութիւն է մասնին, թէ սազմական կոմունիստի միջոցով կարելի էր լինի Հոսանք գրգռած արեւելքի: Կրկնել սազմական կոմունիստը՝ նշանակում է արագացումը խորհրդային իշխանութեան անկումը:

Այսպիսով, եթէ, ինչպէս ճիշտ են ասում ընդհանրադրեմեր, Ստալին-Բուխարին կենդանութեան խորհրդային իշխանութիւնը աստիճանողում է գէշի ստոյգ մաս, — ոչ գէշի ունի մասը մղում են և իրենք՝ ընդգծողներն են: Կոմունիստ սպարս ստղանայի ծանրութեան կենտրոնը չէնց այստեղ է: Նա նստել է մի կէտի, երբ — այլ դժար թէ Հայր — մասին գտաւ ուրիշ ճանապարհ չունի իր առիթը: Եւ Ստալին-Բրոցկի պաշտարք արտայայտութիւն է Նոյնիսրքի այդ գաղափարների: Թշուական ու գիբարուժական միջոցներով կարելի է երկրամագնի Նոյնիսրքը, նակագրական վարձուտը մի ժամանակ ևս յետաձգել, յայտը բոլորովին վերացնել՝ անհնար է: Գաղափարական զստամիտը կարելի չէ փոխել:

Գ Ե Ր Ե Վ Ա Ճ Ա Ռ Ո Ւ Թ Ի Ն

Սկզբնորոշները կարգապէս, միջուկով անցնել Համարում Ամերիկեան կոմիտէի որդեկ Սուբում փոխադրելու շարքը: Այս Համարում նոր մտարձանութիւններ ենք ստեղծ, Դուրս է դաշին, որ բուսական ժամանակից ի վեր խորհրդային իշխանութեանը որդեկ խորհրդումը ցտուծ Հեռացում է Հայաստանից, և այդ ժամին մինչ այժմ ոչ ոք ոչինչ չգիտէ՝ ո՞չ Ամերիկեան նպատակաւոր յան է յար տել Հասարակութեան, ոչ էլ Երեսնի կոմունարութիւնը: Զուգորդելը պատկանում է պուլպանում և բոլշեւիկեան ժամադր:

Դժուարաբար, մեր մտքը հասած տեղեկութիւնները վերաբերում են որոշորոշ աստիճան շրջանին և անդրազան չեն, իսկ սազմում էլ բուսական է Հաստատելու Համար այն վերջնականը ընդհանրութիւնը, որ թիւ են տալիս որդեկ վերաբերումը Ամերիկեան կոմիտէին և Հայաստանի վարչեղծը, որոնք գործնական չափաբաշխութեամբ, թիւ, ի Հարէ, ու արքեր նպատակներով, գտիւ են խորհրդային Հայաստանը որդեկներին ու պատկանելի արքերը և նորը Հարւաններ Հասցնելու հայ ժողովրդին:

Պարզում է այսպիսի պատկեր. Ամերիկեան կոմիտէ, որի որդեկներում մինչև վերջին զանում էին մի քանի Հայաք որդեր, ջան կրելով, ստեղծական պատկանելից պղծում՝ որդեկ է կրտսեմ, որդեր թիւ և Հեռանում Հայկապարտի ներքինի իր գործունէութիւնը Հայաստանում: Այդ նպատակով նա որդ Համարութեան է թելի Երեսնի կոմունարութեան նետ, որի նետանցող որդերին ու որդեկներին փոխարձակ է կոմիտէի զանապս կոմիտէի (Սուբում) մշակութեան և պատկանելի կոմիտէի Համար, Խոսքերումը հայ պատկանելի ու որդեկներ, այսպիսով սազմը ոչինչ չունի, յայտը ու թիւով, յնցում են վառնի ու զուում Հայաստանի զուրս: Երբ և է միտել այն պատկանելի ընդհան

նոր թիւ և ջանին որ զեն դիմի տարւն — մեզ յայտնի չէ: Իսկ յայտնի է, որ այդ մի ձեւ է նպատակում այն զապարտանութեան, որին յամտարին նետում են հայ կոմունիստները: Դրտակ խորհրդային Հայաստանի վարչեղծը իրականացում են այն նպատակը, որը այնպէս յանապ ընդհանր արտայայտել էր Ա. Կարենեայ, թէ՛

— «Եւտ է վերջ այն նպատիւն նաւախմակ Հայաստանում, որովպի վառ ու կենդանի շինայ Միացիակ և Անկախ Հայաստանի պաղատանը ժողովրդական զանգաններին գիտակցութեան մէջ... Ուղղակի մի անգամ թնջ միշտ փակեմ ճանր-բայտանակալ նամակներին կրտսեմ ընդ հայրն: Եւ յոյսով այնուհայ զարկով միջով՝ կողային փոնգից գուրկ Հայաստանից հաննել՝ ցրել Թուսաստանում:

Ան կողմից հայ շաշեկները Հարաւորը են յարգացնում, թէ Հայաստանի պարտարութեան անումը ընթանում է զանապ, միս կողմից կողմակերպում են արտադարձ թաղ ու շխարք ուժեր, գտաղարում են Հայաստանը կենդանի ծանցող ու տեղեկութեան Հարւան երկտարազները: Կարենի է ընդարարութիւն զանել նետ զապարտանութեան:

Այդ բացարարութիւնը, մասամբ, տալիս էր վերջինս, Հայաստանի թուրք կոմունիստները, որք իր յուղանելից մէկում մտորում: Հայաստանի թիւ յան ստեղծելու է արձարում, թէ կուսակցական թիւանները երկտարապ ընդհանրելի և կոմունիստ յարքերում Հոսեանք են արքակտ մասնաւորութեան: Այդ կերպ ասած, որդեր են պատւան, որ կոմիտէի յայտարարութիւն չի ունենում երկտարապարտութեան մէջ, այն որդերը, որոնք ընդարարում են այսպիսի թիւնակ, կողմից Հայտը մասնաւորութեան մասնաւոր

Քննել և զեռ շն նրա՝ արևել ճարտարներ զերեսուսան զիմարիտիստական յոսերից:

Եւ, կոտմիտական տեսակետից, չափանայի է այն վայել, որ երեսների վարչիները տառնու են որդուցները զուր հնազ պատանները հանդու: Ամերիկայիները ստիպան սակ նրանք չարկազարան են տեսնենէ այլ որդերի հնուարարութեանց պարտականութիւնը և աւա, իրեն պարտանանու նորարարներ, ստիպնու են նրանց ճակատադիրը: Քուչ զեան այլ որդիները արգասարարու Յիօնի ճովհաներն ու վայելք պատանաւորու Սուխումի Հեղատակը ճաստարութեան, Քուչ որդ պատանները ճաւելն ստիպական ճիւղիտարաններում, շխաղենէ վշտատանը — ճիւղի թէ՛ իրենց նա տանն շարական ճաստարութեան և զերթ պանն ճաստարանի կոտմուցը վառուարու թերութիւնից:

Ապրիլում, որպիսի մարտիցային վարչիներին ստար ունի ցարտ կուսակցական-քաղաքական ընայթ: Սու պատասխանութիւնն է թուլեկներին այն քաղաքականութեան, որ նրանք կիրառում են Քրիստոսի նկատմամբ սուխարանի: Քրքաւալերը, նրանց աշխատանքները, աշխատանքները են ի ճնէ, ընցան սպաշխական նախադարձներով և, իրեն հակաթորք տարու, հակախորհրդին իտրիզային իշխանութեան: Եւ, ինչպէս անցեալում, այսօր էլ անուղք են զկարի Քրքաւալերը նրանց տարի պինդ փակ են ճաստարանի դռները: Ճաստատան նրանց վրա խորթ աշխուք են նայում և, ճնուք տակից, ստ են տակն նրանց արտադրութիւն զկարի ճիւղիտային իտրիզային: Արճատարակ, իրքայտութեանը ցանկիւր սարք չէ թուլեկներին համար, ինչպան ցանկի թեր չէ լինի ճաստարանում, այնքան խորհրդային իշխանութեան զուրից էր ճայ հանդիսա...

Ճիւղում այս քաղաքականութեանն է յատկանուցը և որբերի հանդուք ցոյց տրուց վերաբերումը: Ճաստարանի պատկել անուղաքար և պատնջնուց կերպով անխտանակի տարբից: Իսկ թէ զպանի Քուստուրը էր լինի ճաստարանն ու հայ ճարտարը — ճիւղ փայթ: Եւ որ սուղաւաւաւութիւնը յնապիտական ճիւղատան զապարտ է՝ խորթ անխորհրդի կոտուցումով ստորաւան թուլեկներին հարուն...

Այս դուր քաղաքական ճարտից ցար որբարման ինչպիսի կայ և պարզ ճարտարային կոպր. ճեր Քրքաւիցները ճարտարուն, որ Սուխում տարուց որբերը, թղհանարդիւ, ճիւղիտային զարդներին թորմար զտարաններին աշխարհա-աշխարհաւորութիւնն են, որոնց ճիւղիտային տարի է ճաւելն աւարտուց: Կարելի է երեւիտայի, թէ այն Քուստուրը է՛նէ որոտով են պիտուում զպարտական նախադանները, որպիսի զեան արեւա յիւստարարներին ճաս ճարտարութեան անկու: Արքաւն յոսեր են խորտակում ճիւղիտային ցանկարանի կեանքեր Քուստուրում ու փայտուց են...

Միւս կողմից, Ճիւղիտային ստացան նաւաներին ճէկ կարգում ենք, որ Սուխում տարուց աշխիկներին ճի ճարտ անապարսին փանտում և պատանան ճարտարանի՝ ի գին որոն զաւարի, տեղ հասուններին ունենու են սպասուհու ճակ ուրիշ անուտով: Գրանց ճի անպին ճասը, վերջին հասում, պիտու զեայ յաղհանու ճարտարան անուտական կերպերը:

Եւնենի վարչարարութեան տեսակետից, ի հարկէ, այլ ճարտար զառտարաններն ունեն ճայ, քայց ճնուք, որ լուսարարան ճնուք լինիկներին փրկարար նառազաններով, ճնուք կարող ճարտարանին, ճիւղիտային ու ճարտարանի այլ վայրնութեան ճնուք: Կարելի է երեւիտային ճարտարարութիւնն այնպիսի կոտմարութեան, որն էր սեփական ճնուցում էր աշխիկներին ճարտարանն սոյ զանազան ստիպաներին: Մտնք ճի թուց այն ճարտարարին հայ ստիպաներին հարու ճէկ, որոնք իրենցիտական զտիպանի պատանուց, ճիւղ-ճաս կրթութեան ու ճարտարարութեան ստանուցով, իրենց նոր կեանքի ճնուքին, կրք կարող են լուսարար սպապարտ ճասին. ճի թերտ ճնուք ճարտարանով՝ նեատում են անարտարականութեան գերիշուք...

Անուտարանի հայ ճարտարի ներկայացուցիչները, կարող է ճեր թղիտայից, նեատում են ճաստարանի կոտմարութեանն և ճարտարանի՝ այլն աշխիկ յաղալիկի և ճիւղի անարտարականութեան գերիշուք: Մի գյուք, Սուխումի հայ ճարտարի ճիւղիտ ներկայացուցիչները, չէ՛ որ ճաստարանի կոտմարութեան նայատարի ճնուք այլ է՝ ինչպէ որբութիւնին ճնուք անարտարականութեան գերիշուք: Միթէ ճարտարան էք, որ ստիպան Սուխում ուղարկուց ստրուք ստուք ճասունի այլ ճաստարանի կոտմարութեանը ճարտար, թէ է՛նէ պատուներ և ստուք էր այլ ճարտարանի ճաս ճաս և պատաններին և տակ էր որդուք: Արճանուք, ճիւղիտ հասում, երեսնցի ճարտարաններին աշխիկ է՛նէ ստիպան ունի որբութիւն անուտ կրող Քուստարաններին պատուեն ու կեանքը:

Ճեր անցան տարի նկարագրում տարան ճի խորթ որբութիւնները ճէկ վերաբերումը էն ճի ճնուք թուլ էր տակ անպատիւ արքաք, ճիւղիտ ճարտարանայութեան ինչպէր ճիւղիտային և ճաս պատանից ճարտարանի համար: Ճաստարանի կոտմարութեանն ան անպատիւ արքաք է թուլ յուրիտ կորթարար հայ որբութիւններին վերաբերումը — է՛նէ և ստան ճանարանի ինչպէր: է՛նէ և ստան ճարտարանայութիւնը այն վայրնարարայ վերաբերումը ստիպան, որ ճայց են տարին թուլեկները հայ որբերին նկատմամբ, ճաստարանային: ճի անթուլ ճերտուց է վշտացում — պիտու և ճնուք...

Պէտք է լինէր և Ամերիկեան ճարտարամտային այս աշխուքի համար:

Մենք ճարտարան ենք աներիկայներին: Ստիպան կրտարարութեանն ունեն նրանց ճարտարարական գործերի հանդուք: թէ է՛նէ: ճիւղիտարարութեանները էր բնում նրանց այլ ճարտարարութեանը, ստիպան էր նոր ճիւղիտային — այլ ճի նեատարարում ճիւղիտ պատան: Մենք գիտենք, որ աներիկեան սգնութեան ճարտարան ճիւղիտային ճարտարանը, էր կեանքի աննեատարարական ճարտարանին, պատուց էր ճարտարանն ու փրկուց փրկարարան ճարտարանից: Մենք գիտենք նոյնպէս, որ ճարտարար, տաննակ ճարտարար հայ երեսներին, որբեր և ուղարկեր, փրկուցին ճարտարան ճարտարան: Ամերիկայից ստան ճարտար, ճարտարան ու գերիշուք: Ճաստարանային ուտան էլ ստացան, ստիպաներին և ստիպաներին աներիկեան ճիւղիտներով: Մենք այլ գիտենք և ճարտարան ենք ճարտարան:

Եւ ճնուք այլ ճարտարաններին, որ ճարտարան է

մէջ անասման, չորսասցանում մեր իրիցը Ամերիկեան Լոքստատտասոյցի վարիչները այսորստ ընկառցի զէ՛մ: Անուշտ, անկեղ զուորութիւն կարելի չէ պահանջի նրանցից: Մի որ նրանք էլ մնաչ պետի զուէին չայ որբերից: Բայց այսպէ՛ս, ա՛յս մեով. ստանկ զորացից աշակերտութիւնն և ցրել. սայ շորս

Հովերի՛ն. ճախել տպաների աստերիցնայ ապարհաւերերի՛ն. ճախել աշկիւններն պատահած ժարաշո՛ւն: Բայց չէ՛ որ այն նշանակում է անբողջակ Հոյնի հասասարցնել այն բարկեր, որ երկար տարիներ գործնել էր նոյն այն որբերէ վերաբերմամբ: Այլ որ այն գերեզմանաութիւն է, վերջապէ՛ս...

Ի տալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը

Իտալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը շարունակում է շարժարդուել միջազգային հասարակական կարեւրը, և նրա հետ կապում ամեն շար սուր հետազոտութիւն է ստանդ բերում գիւտնազգայութիւն և մասնաշի մէջ:

Շաստերի մէջ այն համոզումն է տիրում, որ, իբրև թէ, այն քաղաքականութիւնն ծնունդ տալը Փաշիպան է և, յատկապէս, Մուստիբին, որը ձգտում է վերահանդնել կոստերիկան Հուովի փառքը: Երբան և Փաշիպի հանած ազգային մին լինի արեւելեան ինդիաների շարքը, փաստը, սակայն, այն է, որ Իտալիայի կենդանի հետազոտութիւնն աւ ձգտումը զկարեւորագիւտական ուժից պատճառներէց: Մի թանկ տասնեակ տարի է, որ անց է կացում այն քաղաքականութիւնը:

Իտալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնն արժանանցիկ դուռնում են Անգլիան և Ֆրանսիան այստեստազգայական ու տնտեսական պայմանների մէջ: Իտալիան է մի թուռնակ տկարիկ Իտալիայի վրա, որը կարող է մարդ լինի, ինչ ինչ՞: Իտալիայի ժողովուրդը արեւելի տնտեսու թա՛մով մընում է զկիր արեւելը:

Իտալիան, երրոպական մեծ դիտութիւնների շարքին, ամենից ժամ է արեւելի՛ն: Ամբողջիկն ու Անտալիան, որ կան ընդարձակ նպոք, ստատ չում ինք ու հարուստ շահաստները: Միտմանտակ, Իտալիան ներքապի սեւեաւազատ երկրներից մէկն է: Նա բուռն է և 112,588 յառակուսի կիլոմետր ասարանութիւն և սակ այնի շան 40 միլիոն ազգայնականութիւն: Հոչը տէր է ժողովուրդի համար, և սակն տարի մի բանի հարցը հազար մարդ սակայան է զազմելն որով: Երկրներ Ալպալե, պատերազմից ստալ, 1913-ին, կըր շիտախայն Ամերիկայի գաներ բայց էին ամենքի ստան, Իտալիայից 572,598 մարդ է արտադարձից: 1920-ին՝ 344,208 մարդ, 1923-ին՝ 395,742 մարդ, 1924-ի ստալին կիսամեակում՝ 213,386 մարդ: Ամերիկայի զոների փակումով՝ Հարցը հազարսուր Իտալիայիներ մուտ են Հայրենիքում՝ զատասպարտում գործադրութիւնն ու ստիկ:

Իտալիան Հոչը չի կարողանում կերպրել իր թխակները: Հսկայակ որ ժողովուրդի դարաւումի պիտուր մաշը երկրապրութիւնն է, տեղական Հոչը բարաբարում է ստարս ևս ծաւել. Իտալիան ստեղան է անպոքի զանախութիւնը հացահատիկ ներածնել Ամերիկայից, Ռուսաստանից, Բուլղարիայից և այլն: 1925-ին Իտալիան արտաստանակի քերչ է 3 միլի-

արդ լիտայի ցորեն, 385 միլիոնի կգիտասարքեն, 348 միլիոնի միլարքի հատիկներ և այլն:

Նոյն ժամար դրութիւնն մէջ է արդիւնաբերութիւնը, որ վերինն տարիները գարացածան բուռն թա՛մ է երեսան բերում: Իտալիան շուրի արդիւնաբերական գրեթէ ոչ մի նախանիթ — կըկաթ, նաթ, քարածուր, յամբակ, պղինձ: Նրա նարաբարեկտար սեւում է դրոպչ սապարան Նիլթով ու գտնելթով: 1923-ին ծա ներածնել է 2,235 միլիոն լիտայի թամբակ, 1 միլիոնը 600 միլիոնի քարածուր, 470 միլիոնի մետաք, գուշ և կանեփ, 336 միլիոնի փայտիզկն, 110 միլիոնի պղինձ, 203 միլիոնի կըկաթ, 340 միլիոնի նաթ և այլն:

Նոյն թեւակմին Իտալիայի ամբողջ ներածութիւնը կըլէ է 17,325,841,000 լիտայի, իսկ արտածութիւնը՝ 11,068,880,000-ը: Իսկն է՝ անտարական թալարան կարտրական թր: ժողովրդական տնտեսութիւնը տարեկան կորցրել է 6,116,192,000 լիտա:

Ճնորհի այն հանգամանիկ, որ արդիւնաբերութիւնն աշխատիքների մեծ ծառք բերում է դրոպչ, Իտալիան ապրանքների ինքնարժեքը ստացում է բուռնան թալար: Ծը որպէսզի Իտալիան ապրանքները կարողանան արտաքին շուկաներում մրցել որբի կըկընդերի տարածքների հետ, սեւրամեկն է լինում կրտեսիկ աշխատատեղերի վարձատրութիւնը: Իտալիան արտաքին անտուրքը զարգանում է, պիտաւարդակ, ի հաչի Իտալիայի աշխատատեղութիւնն, որի ստացան վարձատրութիւնը շատ չէ՛ն է միւս երկրներէ համեմատութիւնում: Իտալիան ստեղար շարտարութիւնն նպաստում է, որոշ շախմէ և ինքնայ արժեքի ցանութիւնը, որ նշանղն մատուցում է Իտալիայի շան որի շահագործում:

Ատարկական պայմանները դատուրում են այնպէս, որ ինչքան Իտալիան նարաբարեկտան ու տնտեսուրը զարգանում են, այնքան թալարների բացք սնում է: 1913-ին սայ թալար 1 միլիոնը, 175 միլիոն լիտա էր, 1920-ին՝ արդեն 8 միլիոնը, 30 միլիոն էր, 1921-ին՝ 8 միլիոնը, 654 միլիոն, իսկ 1922-ին՝ 6 միլիոնը, 462 միլիոն: Վերինն տարալ թալարի ցանտանը բացատրում է լիտայի արժեքի բարձրանումը: Այս տեղեկութիւնները ցույց են տալիս, որ Իտալիան անկարող է սեփական երկրէ միլիոններով ամբողջել ու ճորտանել ժողովրդական տնտեսութիւնը, ապրանքի իր ժողովուրդը: Իր աշխատանքի արդիւնը նա օգտանում է Ամերիկայից, Անգլիայից, Ֆրանսիայից և որբիներին՝ նրանցից ստացան նախանիթ և գտնելթի վարտարկն: Միայն մի ասարան, 1925-ին, Իտալիան

Միտակա հասանդեանց զեկէ և Վ Միխայր 250 Միլիոն իբրև՝ ապահոց, Անգլիայից՝ 2 Միլիարդ 25 Միլիոն, Պրասիայից՝ 1 Միլիարդ 151 Միլիոն, Գերմանիայից՝ 1 Միլիարդ 267 Միլիոն հաւել: Միջնդու նոյն թուական Միտակա հասանդեանքն ծածկել և 1 Միլիարդ 152 Միլիոն ապահոց, Անգլիային՝ 1 Միլիարդ 250 Միլիոն, Գերմանիային՝ 665 Միլիոն և այլն:)

Դուրս է գալիս, որ Ռուսիայի ժողովուրդը աշխատում ու պայծառ է, ինքն իրեն գրկում, իսկ սօրէի՝ իւր գլուխում են:

Ի՞նչ ժրս է սիմուս ուրիշներ՝ Անգլիայի, Պրասիայի քարեկեղևութիւր: Զի որ նրանց կրկններ սուրբ նարուս շին, քան Ռուսիան, իսկ Անգլիան նոր իսկ սուրբ ազգաս էլ է՝ Անգլիայի, Պրասիայի, ինչպիսիք քարեկեղևութան հիմքը զպարկեղևի, Արիւնդի և Արխայում օճեցնել նարուս կարեւորների մէջ է, որակից ստացում է նաև նիւթ ու գլուխիկ և որքե՛ Նանգիստում են գործարարային ապրանքների գործարներ:

Գաղութների շարքը շատ սուր գրում է և Ռուսիայի ուրիշ Գաղութներն անբարեկան են ո՛չ միայն իրեն նաև նիւթի ապրանքներ և շուկաներ, այլ և երբև զայրեր, ուր կարելի է քննիչներ խաղացի ժողովուրդի աւելցուել: Ինչո՞ւ պէտք է միլիոնատր խաղացիներ մշակեն ու նարուսացնեն Պրասիան, Ռուսիան և երկրներ, Նարուսայի Ամերիկայի Նանգիստութիւններ, քան որ կարելի է նրանց տեղադրել նարուսան հողերի ժրս և խնայել մայրերի կամոր: Ամերիկա ու Պրասիա զպիթում իտալացիներ միւրեւն սեյուից յետոյ կորած է Ռուսիայի Նամոր: Արիւնդում կամ Արխայում գրաւած հողերի ժրս տեղադրած իտալացիներ կպարբ ու կաշխատի՝ ի վուս մէն Ռուսիային:

Այդ մասունքը Ռուսիային բնական կերպով մեծ զեպ ունենից սուիյի մաս գտնուող հողերը, անհամբուլ զմարտութեան ճանապարհով՝ զկարի Միլիոնկականի կերպերն ու Քիրքիան: Այս ուղղութեամբ և զարգացնել է իտալական արտադրիչ զազալականութիւր, միւրեւն երկու-երեք տասնամակնիկներ: Մի կողմից Ռուսիան սովորացնում է իր մասայում Արիւնդական Յովնիցիներին՝ Դայնայիցայում ու Ալթայիցայում, կղկնական արշիպոպայի կղզիների կողմ, Անտառայի, Սուրբայի, Քրիզիլիտանիայի ու Քունուրի զպայտերում, նարուսանով այնուց ստարաթիւ իտալացի բնուցութիւն, Ռայկանան ու Հիւսիս-արիւնդիան շուկաներում, գրուել որչ թրքական հողատար:

Այս նպատակով էր, որ բունից թուրք-իտալական պատերազմը 1911-12-ին, որի նետահարով անբող Արիւնդ — Տաս մէկ ու կէս միլիոն քառակուսի կիլոմետր տարածութիւն, շուրջ մէկ միլիոն ապարանկութեամբ, իսկ 1913-ի Ռայկանան պատերազմից յետոյ նաև Նոտուս կցրել և Շրկիտուսան կղզիները: Անգլիան Ռուսիային՝ Սուպան, այս գրուումը հիմնական բարեկամ շրքերն: կիմնայական պատահանքով իտալական արտադրիչը մէն թափով շուղուց այնուց: Եռաշիւր շաւ շտապուց և Նարուսարեւուտի ու

վաճառականութեան Նամոր: Բազալական տեսակետից էլ, միւրեւն վերջերս, այդ կերպը մայ սանահարուց և ա՛ւազին գրած ու մարզական կենանք ինչից Ռուսիային:

Ռուսիային յաղուցն ամբարու նաև կորսիք ծու՛, Արիւնդի մոցի և Նոգից սովիանուտի կերպերն էրիտրոլայում, Ամալիայում՝ այզպիտով մի մեռցը նետակով զկարի Նարուսան, Քենիս և արևմտեան Արիւնդի ներքին մասերը, միւս մեռցը՝ Արարական թերակղզին:

Մեն պատերազմի ընթացքին Ռուսիան որչև կողմաներ ապահովել և Ռուսոյիցայում: ըստ զաշխուհիցիների միջև կըրած Համաձայնութեան, Հալուտութիւնից յետոյ, Ռուսիային պիտի սեցնէր Ատալիան՝ Իոզիլի և կիլիկիայի արտերում բնական տարածութիւնը, Ռուսիան աշտ սուր նաև Ալթայի վիլայիթի ժրս, Սակայն, Մուսուսիա Քիճուկ յաղմանկը շուրջ մեծից իտալական ծրարները:

Պատերազմից Ռուսիան զուրս կկա տեսեապեա ու բարքայուց պարաւած, հողային աննշան յանելումով: Անգլիան ու Պրասիան սիրացան նարուսա գլուխիկներ ու մանգալային երկրների — Ռուսիան ուրիշ յառաջա:

Յնա պատերազմի յարաբերութիւնները, արտադրիչի Նամոր ստեղծում աղբիւններ, արդիւնաբերութեան և անտարբ բացարի ուր կընամանք, Երկրի ներքին կիմնական ու տեսեապեան զմարտութիւններ սուի և անտանիկ զարբերն Ռուսիայի վիճակը: Պատերազմի ընթացքում զաշխուհիցիները արամուղել էին խոշոր գործարարութիւններ, և իտալական կարտոպարութիւնը շարքը մայրին նարուսում էր այդ գրամներով: Բայց Հալուտիլիցից յետոյ զքրի վարկերը միանգամից կորուցին: Այս գրամական ապահարը, կենանք սպութիւնն ու յարակից կնճուտ երեսութիւնը ստանձնապէս զնչեցին Ռուսիայի ներքին կենանքը:

Այդ տագնապի մեծուց էր Փաշիկոր: Մուսոյիներն կկա իրեն զեպմայի գտակուսների ընդեան արմապութեան: Ո՛, ի կարի, իր կուսում արզարացնող յարմարութեամբ մեռց ստա արտաքին զազարակաւուութիւնը:

Սիկեց արմուսներն ու շոշարմանքի մի զընան: Թաններ, Մարց, Քունուց, անպով Քրասնային Մուսոյի զարման Մուսոյիների ներքուսների ստարիայ: Բայց արմուսուցում իրերը շատ սուր կեն տեղաբուսած: ուրիշ կարելի չէր փրցնել: Այն մամանակ, Մուսոյիներն Հալուսացը զարմելց կկար արելը: այնուց էին Հաղմական կարտութեան կարտեւները: Այս Փաշիլուական Ռուսիան, իրեն մասունքը կաշխուհիան Նումի, այնուց պէտք է անէր տեղ արեի տակ: Ռուսայիցի ժողովուրդը ինչպիսիւն է թերակցող անմաւի անմաններում, պէտք է զուրս գաւ, տարածել կկար արելը...

Այսպիսով, Փաշիլաների արևելեան զազալականութիւր կպա բնական ու Հեռուդական շարուսակաութիւր նարուս կարտոպարութիւնները գնած զազալականութեան: Մուսոյիներն միայն չենուց, զարմից սուի միմամտի A.R.A.R. Գաղմկարար, ար

*) Annuaire Generale de la France et de l'Etranger, 1925. digitised by

ուսանողից ցուցական բնոյթ առնել նրանց։ Քայքայ, ըստ սահման նա շարժուած է ծայրահեղորէն պարզ, չհեռաւթեամբ լին նմանուած յուրը արեանստիզցուութիւններէ ձէջ և շարունակուած է իտալական սպառչին զարգացումը սահման ասանդութիւնները։

Իտալիայի արեւելեան զարգացումութեան անթիւական ստարիաներն են՝ 1. Ֆալսիանները։ 2. Աբիթիէի իրոքային և արեւելեան եզրաքները։ 3. Ալբարական թերակղզու շարասային մասը և 4. Միջերկրական ծովի արեւելեան և հիւսիս-արեւելեան արեւեր, յատկապէս Պարքիան։ Նրա անտեսական շահագողութիւնը զնուած է և ասելի հնուաները — Սկիւզիան, Նովիա, Պարփատան, սակայն, այս երկրներում նրա դեմ կայ ոտանական սուղից նակաղցեցութիւն և նոյն յայտուութիւնը յունի, ինչ որ վերոյիշեալ երկրներում։ Մտաշնիւրի զպտաններէ պիտուոր նպատակի Միջերկրական ծովն է, որը պէտք է զամայ իտալական ծով։

Հետեւեց Իտալիայի զարգացական ու անտեսական թափանցման՝ այս շրջաններում։ Սակայն, նախ քան այդ՝ երկու խոսք սուղից իտալական յարաբերութեան մասին, որովհետեւ Միջերկրական զարգացականութեան անկիւնաքարն այսօր անցիկ իտալական գործակցութիւնն է։ Այդ գործակցութեան զարգացութիւնը հաստատուած են մի շարք սցոռն փաստեր։ Այսպէս, 1928 թ. յուլ. Աի սուղից իտալական գաւառաբար Սոմալիին կից սուղից անցիկական Քենիայի մէկ անուղին կարող՝ Ջուրալայում, որ մենապա թողորացից իտալական այդ գաղութի արեւմտ՝ ազգամուտից նրան իրենա յարմար նաւահանգիստ և Ջուրա գետի ստորին աւազանը։ Գարնայ Անցիլիայի ճնշման սակ իտալիային կիցից եզրիտական Ջարարուրա ասիլար, որ զգալի յաճով ստացուցի իտալացիներէ զիրենցը։ Լիբիոսկիցական սահմանի վրա, Անցիլ իտալական ստանմին համայնութեամբ զնեւցին սողեցութեան շրջաններ շարունակուած, և այս վերջինի թուր թողորներն ու ու զիտուները Ազգերի Լիգային մնացին անյայելի։ Նույնպէս, անցիկական հաստատութեամբ էր, որ իտալիան իր թխարկութեան սակ ստաւ Ալբանիան և յամաւ ու հետեւական կերպով թափանցում է Ռալաններէ ներսերը։

Իր հերթին, Իտալիան օղեկ Անցիլիային Մուսուլի ինչուում։ Մուսուլիներէ ուղաւորանէ Էստերի և ազատական շարժաններէ արագարութեան սակ էր, որ Անգլոսան շատպից զիջել ու ստորադրել գաւառիցըր Մուսուլի սահմաններէ մասին։ Իտալիան Անցիլիայի կողքին և և րոյշիկիտան Եպիտան է։ Անցիլիական Էպիտի ու Լոնդոնի միին գործունէութեան ներգաղաղութիւն կայ և Տրապանոյի աննկուց։

Ճաշատական Իտալիայի և սրահանդական Անգլիայի շարեկանութիւնը փաստ է։ Ինչ նպատակներ են զրում այս շարեկանութեան չիճրում — կարելի է միայն նկատարութեան անկ, Քայքայ որ Միճմաւոր Արեւելի ինչիցները մտած են այս շարեկանութեան սահմաններէ մէջ, Ի Կարիւ, անկիւնին է։ Անցիլիական ստակցութեան վրա յնեւիցով և, որ Փաշխատական Իտալիան տարանում է իր անտեսական, հետեւայար և զարգացական սողեցութեան Միջերկրական արեւելից գա-

նացան շրջաններում և, մասնաւորապէս, Պարքիանում։

Աբիթեր ստալ, Անցիլիայի ամենէն ներհանար զարգացական շրագարակախոսները մէկը՝ Անգլոսկ վերին ստարիան յատկանական յարձակ գեակից անդր-Ուալիսի Ռիլիո սպայեցիկ գործարկանում՝ Իտալիայի արեւելեան զարգացականութեան մասին։ Այսպիսի նա համարականով է խաւած Փաշիսմի գաղութային մզարաւաններէ մասին։ Իտալիան ստաղանով է ստորեւտարութեան գերարտադրութիւնը։ Իտալիական շարժան կարող է կերակրել որ աւել որ անոց ազգարեւելութիւնը։ Ինչ սակն։ Մուսուլ է որանի արտադարով մայրեր, Քայքայ ուր գտնել ազար Կողքը, որ Եւրոպիան անխաչան է, զրում էր Անգլոսկ, որ անտեսող երկիրն ոչ թանկերում է գտնելու և ոչ էլ շարունակում։ Մուսուլը, Անգլոսկը, Քուսուլը ու Աբիթերն երկու մեծ պետութիւններէ մեղքին են, որոնց հետ այսօր Մուսուլիներ անկարող է ընդհարել։ Մի ժամանակ քննութեան ստարական էին Արարիցային Մուսուլանի երկրագործական կոնցէրանները, Քայքայ լեռան նրանք մի կողմ նեւեցին, իրեն ստիւղարդելէ։ Արդ գրութիւնը գաւառում է անկանելի, և Իտալիան սուղ յունի իր ազգարեւելութեան սուղացուր թակեցնելու համար։ Շեւ անկանայ, շարունակում էր Անգլոսկը, իտալացիներէ մշեղը գաւառում են զկայ Փողը Արարի անտարածիւր ստարանութիւնները, ուր սղիտ կառավարութիւնը շարունակում է արգաստիւր Կողքը անտարանիկ վերանկուտ գործը։

Իտալիայի թափանցումը Փողը-Արարի ներսերը սուղիցից զարգացուր համարում է, զպտուտական անտարանիկութիւնը։ ԳՔիւրերն և Անգլոսկը, զրում էր նա, թակագործի գրում են Իտալիայի երկնից կողք ուղղութեան հարեացիները։ Իտալիայի վարի օղեկ նրանց կատարել խուսելութեան մի զայ՝ ստորադրելով Միւսուլիտանիայի հետ Մուսուլի համաձայնագրով։ Միւսուլի այդ վարի ստիւղում է նրանք այժմ փրտուկ սպաւորութեան լրացուցիկ հրաշխիքներ՝ մտնելով Անցիլի Լիգայի մէջ։ Անգլոսկը պտուտ էր, թէ Մուսուլիներէ զիտն է զիտն Անցիլի Լիգային և սոցալարելով, որ Իտալիան չի կարող ստիւղ ներկայ սահմաններում, ինչորն՝ ստիւղի, որ Պարքիան իր Կողքին մի մաս զիջել Իտալիային մտն է իջ Անցիլի Լիգան, զրում էր նա, արտութեան պիտակ հետեւած յով մեղքէ այս ճաղիցըր, Մուսուլիներ իր զիտն գրու սղայային գործիկանիցըրի, և այս զկայորում նրա ըմբոսցըր, թարգանկան անտակակուց, իր լին իրենա գաւառի։ Շեւս զկայորում անցիկական համարակուցի անոցա շաղկա կայցըր Իտալիայի կողքը, շիջել, թայգալարում էր Անգլոսկը, պէտք է միանպատակ թայ կերպով մտն միը համարակուցները իտալական սղից որիտական և անկիւնի կարեւորներ։ Մեր կայարեւելեան միջերկրական Եւրասիական կենտրոնում զտնտ Իտալիայի զիրքը, անպամ մի կողմ զնեւցով միտ թուր յուրը նպատակները, պարտաւորեցնում է մեկ կարտարար վերաքարում ունեւոր զկայի նա, զայ մի թիւր համարում, նոյն իսկ մասնակցութեան շարունակում, որ, իրեն թէ, Իտալիայի գիւտարական ուժերը արեւմտի չնե մեծ ռալոցութեան։ Զարգացից Գուսուլուր սղու է այս... ՆՔԼ Անգլոսկին սղի Արարի Լիգային՝

ինքնից լուսն է Ռուսիայի ազգարձագանքն զհարապարտական խնդրեր, թեք պարտաւոր ենք լինել պարտաւոր առեւարարեկամական ձեռք զնոյնու կրտսնաները

Այ, իսպ, որ Ազգային այս յոգանք իմաս գիտարեւոյն արգան Վրացաւ — չի ջըրքն: Եր Հեկուսի լուսնարում վերջինս Երեք ասիակ առանկնի մի յոյււմ՝ իր պաշտարարական ձեռք առնելով զկոչարեւոյն Թիւրքիային և Ասպիտով, գրում էր Վրացաւուն, այժմ կայտնութիւն միակցումայն պարզ է: Իր՝ անկախութեան Թիւրքիային կես յունքն ան զպարտարար պատեւարական ծրարքի ճամար — մի ծրարքի, որի նպատակն է պրտել Փոքր-Ասիան և Թրակիան ունկար ճամարարութիւնը զարմնել խառնակու պատիւն — Ռուսիան ստացել է Անգլիայի նախակրանք ու անկախութեան:

Ազգային յայտար պուշպիպեց Ամերիկեայն և Ռուսիային ռուսակցութեան իջնուսույւ: Անգլիական պաշտարարական ճամարը աշխատում էր այս ստակցութեան այս գրտա քարեկամական նախկարան ընդթ, լիպտայն, պարզ է, որ այս շիրտ չէ Անտարտիկայ, որ Անտարտիկայ զմուծեան նորից ան եղել միջադարձի կարեւոր զարգարական շարքեր և թուս անեւանական չէ, որ Թրակիան ինչպիսի էլ ձեռնի էլ երկու քարեկամեանի կողմից: Կէ՛ք այն էր Հաստատում այն խոսնակային աջոյնը, որ քարեկամ Թրակիան ճամարում անմիջակա իջնուսույւ նախկարումից յնասյ: Այլ զարմունք աշխարհ ձեռք ստացան, որ խառնակ կառավարութեան շտակից քրտարարական պարտական իջնուս: ԱՅՅՖանի զործակարութիւնը Հեկուս, Նիւն, ճամարին յաննեց Հեկուսի Հարցազարութիւնը: Արտասանանեան ճամարում նորից երեւացին ստորական միտանաւոր յուրք խառնական կառավարութեան յարմարագրական ծրարքներն ու նրպատանկներն ձեռնի կանգել Թիւրքիային: Այն երկնակն ու զնուական պարտական յայտարարութիւններից յնասյ, որով խառնական կառավարութիւնը Հերեք այս անկնից յուրքեր, կարգել է թայս յարցումին անկարգ նորից ծրարք: Միակցումայն շտակայս չէ, որ նաև գրտարարութիւնների է ցանանցական Հարցազարութիւնների տարածումը արւում է խառնական կառավարութեան զարգարանութիւնը Համարարական նախարան կարեքի ունել պուշպիպիկու, նրա քարի յարարարութիւնների Թիւրքիային նախկարանը և անկարանը ձեռք մեկնարարութիւնը զաշխարհուր նպատակով: Այս ամենը շտակական շտակի է: Այլ խառնակութեան թեյազում է Թիւրք ժողովրդին և կառավարութեան անկ ճամարարարական զուստարարութիւն նախ միջոցներից, իսկ խառնական կառավարութիւնը շտակայս նախ զին շտակակն Թիւրքիային վերարքիմար Հեկուսի քրեկական ու քարեկամական զարգարանութեան:

Հերեւոյ, ինչ խոց, շտակ զնուական, շտակ զարմուց գրտարարական ճամարայի իսկ յինչուց, զկողմերը յարանակնից զարմար ինչեք արմարարութեամբ: Հակարակ Հերեւոյ՝ խոսնակային արմարարութիւնը վերացան և այսօր էլ զն չի վերացել Թիւրք ժողովրդին ներքից, և զճամարական կողմերը շտակակնում են միջոցներ յարեկ պատարարական յարմարարարութեան:

պատեւարական ճամար: Այլ միջոցների շարքին առանակարգ անկարգ գրտում է զործակարարութեան Արցախը: Միտարարական նախ շտակակնում են վերակարգել և պարտարարական պատեւարներին յարմարել: Ռուսիական կողմերը կըշխան նուրում արմարում են անկարգարար, նախակարարներ են իջնուսու, արմարութիւններ կառուցում, անկարգի ստղանները արմարում, գրեարարական ունկար անկարգում: Այլ ամենը կառարարում է Թիւրքերի զժի սակ, որքոք, Է Նարկէ, այնքան յիմար յն, որ չուսուսան, թե ինչ նպատակներ են նուստարարական ճամարական այս պարտարարութիւնները Փոքր-Ասիայի երկրներին ձու:

Փայտարարական ու ստղանական աշխատանքին զուգընթաց, Ռուսիան ձեռ նուստը զործարարել և խոսնակարարական ճամար Թիւրքիային ներսերը: 1922 թ. սկսում խառնական պարտարարներ արարումը գրտում են Թրակիան շտակակնը և անուսանաւոր յնս ձգում Փրանսիկոն և անգլիական առեւարարականներին: Ռուսիական Հրտարարները, ճամարան ու լիքը, կըշխաններն ու զուսուսաները, սեւաշտակութիւններն ու թեւարարները, կըշխաններ, երկուսիցը, լիւսնականներ, կնկարարական կարգ ու սարքը, ինքնարարներն ու շտակայս ձեռնակները մի զանի տարաւ չէլ արեւելին Թրակիան լուսնակն, Թափանցելով մինչ Թիւրքիային խոցերը, Հասան Թիւրքիայում ու Պարսկաստան, մինչ իսկ Վոլգան, ճաշարաններից միջոցով, Ռուսիայի, Ալիքի, Ալիքի, Սիմի, Սարգսյանիչ և Սարգսյանի վրային Այսպէս, 1925-ին Ռուսիան առանկն անկարգ Թիւրքիան ներսերը և արտարող պատարարների շտակում՝ յուրը մշտակից ունենալով միայն Գերմանիան: 1925-ին Ռուսիան ներսերը է Թիւրքիան 28 միլիոն լիրայի ապրանք, 1924-ին՝ 40.9 միլիոն և 1925-ին՝ 43.4 միլիոն, մինչ զերմարարական ներսերումը նախ ճամարարարութիւնը 9 միլիոնից Հասել է 27.4 միլիոն լիրայի: 1925-ին Ռուսիան արտարող է Թիւրքիային պարտարարներ է 26.0-ը, իսկ Գերմանիան՝ 14-ը:

Թիւրք կառավարութիւնը սկզբում ճամար զարմարում էր նախ խառնական առանկար զարգարումն և նոյն իսկ զաշխարհում էլ էր՝ նպատակ ունենալով յնս ճալ նախկարարներից: Սակայն, խառնական յարմարարները Հեկուսից սկզբել անեւարարացանքը, և 1926-ին Անտարան կարող էր երկուց միտակցել իր վերարարները: Նա սկսեց առաջ զանչ գերմանական և յինուսուսուսական պարտարարները: Միտակցում, ջընք Համարարող ընդունեց Անտարարական ընդունել Թիւրքիայում: յինուսուսուսական շտակար, անսնեց լիքը, զնեկարգող ողորդել Անտարարի շտակակնը: Թուրք կառավարութիւնը նրանց անկարգ յարմարելու ժողովրդական իրարար յունն ճամար Անտարարի խոցերը, խառնական նախեր ունել ճամարութիւններ են յարուցում ԱՅՅԲիւրքիական նախանգրտանկարական խոցարարներ յնս արքում Անտարարիան և այլն:

Հակարակ պայտարարական Հաստարարականներին, Ռուսիան և Թիւրքիան զարգարում են այսօր:

Քուրքերն ըմբռնած են շատ չափ, որ Առաջին ու երկրորդ շրջանը — զուգի և առկին — շարունակում են մնալ Իտալոյի տեղանքների դիտաւոր ստարիկն. խորապէս ազդեալազդաւորեան ճարտարապետական և դէպք Փոքր-Ասիա. Քուրք ապահան ուժերի գաւառորութիւնն ու դիւտարական պատարասութիւնը շարունակած են դիտաւորապէս խաղաղեան յարեակներ զիմարիչու Հաւազմ: Ջիւնաւ խաղաղութիւն — ահա Քուրքի խաղաղեան արգի փոխարարութեան ճշմարիտ շարունակը:

Իտալոյի արեւելեան թաղաքակառնութեան մէկ փուշն է Մուսոյիների դիտաւորութեան շարունակ շարունակը Ռաջիաններու: Ըստ յոյ շամար չէ, տեսչաւ, որ իրար յետեւը Հուովմ ուրիշ գեղերի Յուստատարի, Ռուսականի, Ռուզարիտայի, Հուզարիտայի կոտորարներն ու վարչապետները: Տաւալին երկն կործան արեւմտեւ շամար յարեակն է Արեւելի կոտորարութեան և յոյն թանաղը դիւտար և խաղաղեան ազգամիջերոյ, Քանկերոյ ու սուսուսներոյ: Նայք և Ռուսներու: Մուսոյիները վաւերացրից Ռաջարիտայի դրամար, գրամ ու ուղարձակիչը տակ իր նոր գաղմակչիքն: Իտալոյի ազգութեան շրջանակի մէկ ընկուս և Հուզարիտան, Իտալոյի Նոյնիս, յամառորի գրաւում և այլ շրջադարձի մէջ Արաւելեան գաղմար Հուս կատարողը Մուսոյիների կամբի: Իւզա-Ալալուան միայն թիքրուում է Քուզարիտայի Ռաջարիտայի ստարածած ցածրեւոր:

Իտալոյի թաղաքակառնութեան թաղաքակառնութիւնը տեղի նպատակ. նախ՝ գրաւելով թաղաքակառնութեան շարունակը Ռաջարիտայի կոտորարներու ստանում և իր ազգութեանից ազգանուն լայն ճարտարութեանը, ինչպէ՛ս նաև՝ Նախանիթ ու մասնիկը գործարանների շամար: Միւս կողմից, չեղարացում և Ռաջիաններու Փրանսական ազդեցութիւնը, կոտորում և Ներքեակութիւնը Փոքր Իտալոյի, Ռաջարիտայի, Ռաջարիտայի և Իւզա-Ալալուանի՝ մըջադր Ռաջարիտայի Արեւելեանի գրաւ և առեւելում է մի ոչ, որ կարող է մտաւոյն Մուսոյիների արեւելեան թաղաքակառնութեան սպիտի: Ռաջիաններ խաղաղեան վեճակութեան ներքոյ — շատ հրապուրել Հուսական և ո՛չ միայն խաղաղեան ազգութեանից, շոյող, այլև Իտալոյի տեղանքի ու թաղաքակառնութեան շարունակը:

Ազգութեան թաղաքակառնութեան և այս թաղաքակառնութիւնը: Իրականում նա մի ճարտարագէտ կերպ. Նապոլեոն և ազատում. մի կողմից անճարագէտ ու խախտման Փաշիպի միջադարձիցը Հուսականում և իր կողմից Ռաջարիտայի և Նապոլեոնական շրջաններից, միւս կողմից՝ Ռաջարիտայի և Փրանսական ազգութեանից Ռաջիաններում: Թրանս-անդլոյիական Նապոլեոնականում, ստիպական, խոչը սոցի և ընտան ազգութեանական մեղքեղեան և զրոյնապետութեան մէջ Մեքսիկայի Արեւելեան:

Նոյն երկրից տեսնում ենք նաև՝ Հիւսիսային Ամերիկանում. անձուշտ, տասն ազգութեան թաղաքակառնութեան շարունակ չէ, որ Իտալոյի մեթոք ընդ մեթոք յուզում է Ռուսոյի և Ամերիկ ինչիտեանը: Այս երկրորդում, յառեակաւ, Ռուսոյում, աղբի ինչուց թիւ և կոպտում խաղաղ թնակչութիւնը: Ռուսոյում, որի մասն, 50.000 Փրանսացիների զիմաց սարւում են մտն 90.000 իտալացիներ, որ Ռաջարիտայի ստարածած շրջան-

ները վաղուց առջ են դրել այս երկրի գրաւ: Փրանսիան Նապոլեոնական և Հաւազմ առեւել այս ստարածում, և իտալական ուղադարձութեան ուղիւն ուղիւն կողմ: Եւ զարմանալ Քիւրքերն է, որ մտաւորում է փոխառուցեան ստարածում: Փրանսիան ստիպում է ճանաչել Իտալական գործառնութեան արասութեանը Փոքր-Ասիայում պայմանով, որ իր կառնեղները Հիւսիսային Ամերիկան թողնեն ազատ:

Մական, անգլիկոսական թաղաքակառնութեան մէջ էլ անկն ինչ Նաթի չէ դրում: Եթէ Լոնդոնը վերաբերում է Համալեւորում կամ անտարբերութեան իտալական ծրարներին Ռաջիաններում ու Քիւրքարիտայում կամ նոյն իսկ իրախաւում և նոր նիւրերը Հիւսիսային Ամերիկայի Փրանսական շրջաններում, Մուսոյիները զարիքը արտաբանաւ աշխարհի Նադրից թաղաքակառնութեան Տրանսպարիտայի են պատճառում նրան: Մուսուսական, Նապոլեոնական Արաւելում աղբի սոցիւս են որոշ յարմարներ ազգութեանական շամար մէջ: Եւ այստեղ խնձում է մի կնիկ, որ ապագային կարող է զանազ կարեւոր թաղաքակառնութեան գործուն ազգութեանական փոխարարութեաններին մէջ:

Սոցիոլոգի և այլ գաղմարներու շամար փորձեց մի սեխարի նեակ: Հարաւային Արաւելոյի թաղաքակառնութեան թարեակ գրաւ: Կենտրոնական անկող մտաւոր թոնում է Հէջար Միքրա և Մուսուս արքայազնիցում և Ջեզիսա Նաւաւանդաւոր կարմիր ծովի սպիտի: Մտն (100) զտն. կիրմար ստարածած թիւն և շուրջ 200000 շուրջ Ռաջարիտայի ունեցող այս երկրից 1916թ. ի վեր անկողի թաղաքակառնութեան կը Հիւսիսային Արեւելոյի, այսպէս նոր սոցի: Այնի գլխաւորութեամբ: Այս մ գրաւում է ներքի թաղաքար Իրմ-Սուսոյի կողմից: Հէջար մասնկալականութեան որրում է և, ինչպէս Պալեոնոլոգի քրիստոնեականի, ներքեակում և իտալոյ աշխարհի շամար: Այլ է պատճառը, որ Ազգութեան մանկ զիմաց աշխատում է իր Նապոլեոնականութեան սակ պահել այլ երկրից:

Հէջարից զիմաց արեւելք, Արաւելեան թաղաքակառնութեան կենտրոնում, միջին Պարսից ծոց. Նեջր — մտն 250.000 զտն. կիր: Կողմից և շուրջ 600.000 սպարսկականութեան մի ազգան կերիք, որ մտաւորում է Իր-դ գրաւում կենտրոն Նիւսում վաւարարներից կարտարներից: Նեջրի թնակչիները պատկանում են իտալոյ վաւարարութեան անգլիկոս, իտալականում են ու ստարածել և իտալական ստանում են պիւնիկերն ու շրաններն: Երկրի սոցիւս է Այլ կը Արեւել Իրմ Սուսոյից, որին ենթարկում են նաև Ջեզիկ Ետարայի՝ Նեջրից Հիւսիս, և էլ Հարաւային Պարսից ծոցի գրաւ: Իրմ Սուսոյի իշխանութեան սակ է պատճառում այժմ և Հէջար, որի թաղաքար Հիւսիսային իր գրաւ է հրապարիկ ազգութեանից զարտարից և որը այնպէս կոտան կերպով պարտութեան մտաւորում պիւնիկական Նապոլեոնական վաւարարներից սոցիոլոգի: Հէջարի Նապոլեոնական, կարմիր ծովի երկրից, ընկում է Արեւել Նիւսոյից՝ 80 զտն. կիր: Իտալականութեան և մտն 700.000 շուրջ սեխարի զառեակներից պատկանող թնակչիներով: Ինչպէս Հէջարն ու Նեջրը, Արեւել ևս անկողիներում է սոցիւս անգլիկոսներից շուրջի և շարունակում է մնալ անգլիկոսական Նապոլեոնականութեան սակ: Ներկայ Կիւրք Սեխիկ Հուսան Իրմ Արեւել Իրմերն է:

Առկից արտա, Կարծիք ծովը երակարգութեամբ, ժննն Բար էլ Մանչիքի ջրամբող, ճգում է Եմննի իմանութիւնը — 50,000 զուս. կիշտեամբ արտառութեամբ և մէկ միջին զիջեղանակ ապակեքն պատանայ ընկալութեամբ: Մարտագարտի և Մանուս, երկրի ինքու. Չաւանակեան և Հոյզլլանի՝ Կարծիք ծովը շաւաղից խառնակութեամբ մէկը: Երկունիք Արարիւն և առ, որ մի ժամանակ Հոյզլլանի եր կը հարտառութիւններով և որ այժմս էլ թերակցոս խառնակից ծառի անհետարտառս երկիրն է համարում: Երկրի պան և Մարիա Համբի եր Իննը:

Եմննի կողմից, Բար էլ Մանչիքի մասըի մաս, իրեն ակից, ինչու է Արնն՝ արարական ճիշտարտառը Մի զուս. կիշտեամբ հողով և 55,000 ընկալութեամբ: Եմնն համարում է Արննի եր երկրի մաս և պահանջում է ենթարկել ինքի Մանչիքի իշխանութեան, ինչ որ սուր արարակարգութիւններ է առաջ բերում սպաշուպիներ և ինքի մէկը:

Եմննից և Արննից զիստ արևելք, Ազննի ծոցի երկրներին ընկած է Հոյզլլանուտը, որ ըստած է անկախութիւն ու, մեծ ժամանակ, թափառանքիկ ճիւղիկը, որոնք մշտական թիւմանութիւն ու կրկններ մէկ են իրար հետ: Իրանց շարքին, իր անով ու ինքնիկութեամբ, սիւշ-չառս աշտ է գարնամ Մոկալայի սուլթանը:

Այս բարը թաղարտութիւններ, Էմիրութիւններ և սպախանութիւններ յարկանական լինի ու կուր մէկ են, անկողի պատերազմում են թիւման հետ: Միջոցից պատում է Արննի, որ քրատանակ զի սիրակայնի թաղարտութեամբ պահում է իր տիրապետութիւնը:

Այս սուր ջրկանն է, որ վերին ժամանակներս գրակն է Մուսուլմանի ու ազգութիւնը. և զորս է բաժնէ խոյզ, թայց արդէն նկատուի հակամարտութեան Արննի և Մուսուլայի միջև: Միշու է, երկու կողմերն էլ շատ փակակառու են և աշխատում են ամեն կերպ խառնակից սուր թիւմանութիւնից, թայց արտաքին-յարկան պայմաններ թարի ցանկութեանով յեն կարողացում: Մրտութեան արտաքին ժողով Արարում լին, ալ և Կարծիք ծովը և զգտարապէս Կարծիք ծովը, որը արևմտեան տեղերի մի կարծիք ծառը՝ կրկնորանի՝ արդէն իսկ խառնակից տիրակալութեան սուր է: Իսկ Կարծիքի միջ կը իշխանուում է կեղանակութիւնը հանապարհը՝ Արննիցի կենտրոնութեան զարկերակը: Կառնակի ձերբարտանք ուղիք՝ իշխանութիւն է ժամայուր նարում սուր իրիտանական կայսրութեան — արտակից արդէն զիման զիստ Արննիցի համար: Եւ այն է պատճառը, որ քրտանութեան սպաշուպի սպանութիւնը մաս, զեն արտաքին, շառաղով վերապահութեան Արննի զարտութիւնը: Զերբարտան ծառ սիրակայնի թաղարտագրութեան և ենթարկելու սպաշուպի կենտրոնական զիմարտան ձգտանութեան: Այն է պատճառը իմարդու, որ խառնակից շառաղակից թաղարտի պատշաճութեամբ են արտանում այս կողմերը:

Մինչև 1900թ. Արարումի մաս Մուսուլ գրտութեան, միտակցութեան արտք կը արտաքին պիտութիւններով վերած ու կառում ին միտակն հետ, թայց սպաշուպի գիտակցութեան, միտակցութեան արտք, կարծիքի միջ միջ լին: Կարծիքի մէկ անկողից փոխակ,

կըր Նոյնիցի զորս կը ինչու խառնակ, որ վաղուց արդէն, Կարծիք ծովը միտ ակից, ազան աշտերով ինտան էր Արարական թերակցութիւնը: Խառնակից արդէն կերպով պատարտութեան եննիք արտանուարակ լինակը:

Ոչնչուս յարկան է, մեծ պատերազմի ընթացքին, ինքի Մանչիքի մասըի կը խառնակից թերակցութիւն և կուր էլ անկախութեան զիմ: Կարծիքից յետո, անկախութեան, իրեն պատիք, Արննի յաննակն եննիք Նոյնիցի մի մասը և իտանակայնու Նոյնիցան, մի թալլ, որ կատարել ընդարտութեան զուս թայց արտա երկու նարանակ երկրներն միջև, Ի վերջո, Արննից շիտարտագոս պահել Նոյնիցան, և սու, 1924-ին, Նոյնից անցու: Եմննի տիրակալութեան սուր: Մակնու, կուր զիմով զիջեղանակ: Եմննի նարանակից պատերազմը Արննի զիմ և միտանական սկանց յեմարտանից որոնէ զարգը: Կրտ Կառան Մուսուլմանի զարկակները, և 1926թ. սեպտ. 2-ին Մուսուլայի և Եմննի միջև սարտարակն արտարական և շաղարակն զարշապից, որով Եմննի անքով արտարակը անցնում էր խառնակիցի մտքը: Եմննից ժաման էր իտարական թերակալութեան սուր:

Սեպտ. 2-ի զարշապիցի յարտակցութեան արտարական անքով խառնակից միտարտակից շիտարական երկաթուղայնի լինակն: Եմննիցան շաղարակներով թայցիցին մի շաղց իտարական զարտարանակից: Խառնակից իտան ամեն անակ արտարաններ և Եմննից սկանցից արտանակ նում ինքից: Արննիցներն հետ մէկուտը Մուսուլայից կըստ Եմննից համար զիմ ու իտարակներ, զիմարական սարտարակում, ինչուարտներ, արտանակներ: Խառնակից մարզիկները շուրջ գարիկն եննական հրետանու և սպաշուպիցի կայսրակցութեան: Խառնակ սկանց պատարտութիւններ անակն եննական իտարական զարտութիւնը հաստանուում և այն իտարակով Մանուս արտարակն յարակն պատարտութիւն, որ լինով ընդունելութեան անկողից: Եմննիցայն իտան կէսու: Եմննի մի արտակայն պատարտութեան, որ ընդունակուս արտարակութեան պատարտութեան:

Արարում, սպաշուպի անքով զարտարակն Արարումի մտքիցից: Արարումից իմ մտք անակ կարտակ միջոցներ: Եւ ուսու անեանն են, որ մի կողմից, շառայ կերպով, անից է անեանն թերակցութեան լինակն անսպաշուպիցի կը իտարակում, որը ժամանակ, անից, շաղարակ և և պարտական խառնակ միտ կողմից, 1926թ. հոկտ. 21-ին, Մեծքարում սարտարակում է զարնիք Արննի ինքի ինքարտարակ և ին Մուսուլայի միջ, որով ինք Մուսուլայ ընդունում է, որ Արննի սուրաններն մէկ են Եմննից 1920թ. յետո Եմննից զարտակ խառնակ (Վոյնիցան և այն) և պարտարակում է պարտական ինք արտարակները, ինք Արննի ինքի կը իտար պարտարակում է իր Նոյնիցի որն մաս լինելու տեղից արտակ ինք Մուսուլայի հաստանութեան: Թարտու է, որ Արննի կողմից զարշապիցի սարտարակում սեմանի արտակից զիմ ձեկն Արննից էր՝ իտարակից արտարակ թիւմանի:

Այս զարշապիցի, Արննի թիւմանագր իտարակում ընդունում է արտարակներով մէկ, ինք որ վերջերս

անգիւնաց Ալթանբայի Համար Բուսիայի Հանգիւղ: Իսկ որովհետև Իրն Սառուղ անգլիացիներէ Ժարն է — Անքն էլ, Գառաթոնէ, դրամ է անգլիական Քարսիական սակ: Միամասնակ է՛ր Երբոր ջարէր արտ. անգլիացի շարքերու թիւներէ մէջ մտնելու անգլիացիներէ հետ: Ժարն կըզու վրա յուսմանն մեծանորէ անց անգլիական թի ընկերութեան և փոխարէն ստացա մեծագանակ սպառմանը՝ զՆուրացիներէ, Հրացան, փամփուշտ, ինքնուշարներ և դրամական փոխառութեան:

Այսպէս անգլիացիով, թիւները տալով Անգլիանին՝ է՛ր Երբոր միջոցը միջոցը է մեռց ամառմ յոս խիւռն Ենկերից արե հոգիքը, որ մի քանի տարի ստաջ կըտրէր էր: Անգլիացիք, ընկերամարտ, սխաղծում են Իրան: Միամասնակ, Անգլիան աշխատում է Համախըմբէլ ու հարմարեղծել Հարամատարի ցեղապետներին՝ շնորհացնելու Համար է՛րք Եսահայի գործադրութիւնները Անքն սպառութեան:

Ուշագրաւ է և այն, որ է՛րք Եսահայն՝ զգալով Իրն Սառուղի քարեկանութեան վտանգաւորութիւնը Իրն Համար՝ սկսել է փորձեր անել իտալաց Նապոլեոնի հարաւ զարա Անիքի հետ: Իրան նպատակ է և ըստը արարածներէ մէջ որ ստաջ անոց սպաշմանկան ոգին ու քաջասկան վերաբրումը զէպի երազացիները առՆապոլեոն: Թէն սակախի թոյլ, խաջ զգալով շտփով զարգանում է Համարարտիտ զաղափարը, մկարթեան արքաների Համար նշանարանը: Մի քան, որ, ի Հարկէ, Հանելի չէ ոչ անգլիացիներէ և ոչ էլ իտալացիներէ Համար:

Այս զէպիքի աթիւն վերերը, անգլիական խոչըրդարանում, Հարցում ուզելից կուտարութեան: մէք և Բուսիայի միին, պատասխանել զազութիւնի նախալարութեան ներկայացուցիչը, ո՛չ մի թիւրիմասցիակն չի պատանւի և հարկի էլ չկայ նկատողելու, որ անգլիական շահերը կը վնասուի Բուսիայի ջողաքահանութիւնից կամ գործերից:

Այս շարժարտութիւնը, սակախ, Հիմնովի Հատկան է այն ջղալարութեան, որ նկատում է անգլիական Հատարութեան և Համարի որոշ մասի մէջ Բուսիայի ջարչերի աթիւն: Արարիտան: Դուր շտա մամանկ չէր, որ Անգլիայի մերձատարութեան զալաքահանութեան արտաշարիչը չէրք Բուսար դրամ էր, որ Բուսիայի ընթացը մեծեմ Հանգիւղ ստեղծում է ճոխչարի գրութեան, որպիսին կուտելուք անթէ մեղկան քարեկանութեան և ստալի զանիք կերքը, որիսակէ Համար, չէրք Սեմալիք կամ է՛րքարի անհալա պետերից մէկ ուրիշ հետ: Եւ չէրք Սեմալիք մասնակցութիւնը Անիքի ու Իրն Ռուսիայի միին կըտուի զանոցորէ մէջ մերեմ առաքեանի իրտապան է այն անսակեմից և վարում է, որ իտալիական ջարչերը Արարիտամ շտա մն անսարք լնդոնի Համար:

Յարցանց Հետարքքիտան է այն ըստը իտալացիութիւններէ մէջ Գրուտարի գիւրջը: Երս հարկիքը, կարծես, յնաւ Հարցումը չկայ: Եւ, իրաջ, ինչպէս Բուսիաներում, անգլիան և արտեք Գրուտարի ըստը իրան ստեղծել է Թաղիչ, Բուսիաներական միջնաբեր Երան որոշ շտփով գուտնջում է, որովհետև անգլիացի սահմանարում են Իրն Սառուղի անտարեկները Միւրայի վերաբրմամբ, խաջ միւս կողմից քարեկանում է Բուսիայի միջնաբերակն կէտը, որ, ի Հարկէ, մեծանալ չէ: Եւ, անուշա, Հիմնից գուրիչէր սկսեալ Բուսիայի շտալարութեան թիւները, թիւները Թարմարիան արարածներէ և ստալի իր վերերը, Ստալիան պատասխանիչը, նկատում է ստալի իր վերաբրմամբ, որ մեծ շտփով արգիւն է այն Հանգիւղներէ, որ անգլիական ստալիան ուսից գրուի սպաշմանկան սակ, Ժարմարի անգլիան է զարմանկան նկատկայ երկրներէ շտալար: Եւ գրամով երս շտալիք մամնում են ո՛չ միայն Միւրայի շտալար Արեւելիքի իտալացիութիւնը: Այս պետութիւններէ շտալար, իրն շտալիք Հանգիւղի է, պատահում է և Թարիչը: Միւրայից: Գրուտարից զիտալարութիւնը պարտական է կրկին ու կրկին մամնել շտալիքի սալ զուգարագիւրութեան մասին:

Եւ, իրաջ, Գրուտարից զիտալարութեան կալարութիւնը այս պարսկաներում քաւակն դժար է, և գրամանայի չէ, որ նա շտալիական է աստանել անկիտանկանութեան մէջ:

Եւ, իրաջ, Գրուտարից զիտալարութեան կալարութիւնը այս պարսկաներում քաւակն դժար է, և գրամանայի չէ, որ նա շտալիական է աստանել անկիտանկանութեան մէջ:

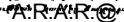
Ահա, ընդհանուր գիւրքով, այն ինչպիսին ու գործերը, որոնք զարգեցնում են այսօր Բուսիայի արեւելեան զալաքահանութիւնը: Գրուտարի Հարցերը գիտ նոր են մուշարուն, և ստալիքի վաղաժամ է երբակացութիւններ Հանելու: Սակախ, սալիք հարիչ է ընդեմարել այն ուղիները, որոնցով զարգանում է Բուսիայի զալաքահան միւրք: Այս ուղիներէ մէջ զիտար կոչանք, անկանակ, Թարմարի և իր անհալաքանք ամայի լնդիւրով, էր ընդեմ անսպալարութիւններով և իր անտերութեանը: Անոց կը լինի Մասնակցութիւնը մէ զմերի ուժով — Իտալիան ստալիային թալով մյուս է այն կողմը, զէպի արեւելք, զէպի այն վարերը, որ կայ սպալա անջ արեի սակ: Եւ այս Հանգիւղներէ, անուշա, զիտ շտալիք ու ստալիական կայ գրում...

Ս. ՎՐԱՅՆԱԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿՈՆ

(Կարմիր Վեճման — Փրակայի Ընկերութեան Ոգիւնակալան — Նիւտոմարիան Ընկերութեան յատկարարագրիչը — Ընկերութեան կեանքը շտալի մէջ — Սակախ այնտալարութեան կեանքը ստալիանց):

I. Կարմիր Վեճման. — Սկզբունք և տարեկան յեղափոխական շտալում Հարց, յուրիս Ենկեր զարգից կեդրական Երազան: Կարմիր, քանտարական ու ընկերութեան վեճմանի աշխատարարութիւնը, յանկար, վերաբրում իր զատակարարին ստալարագրութեան մէջ, զուգարուցում ու ստալի կակերտը զիտան Երազի՝ ի՞նչ սալալարական, սպալանց զալաքի կատարարութեան զարգացման գոյնը:

անձեր էր, որ Քաղաքական յեզախտութիւնը վերանային յոյս ու արտակարգ շարժումէ մը Անկիւրստութիւնը ընկածով իրագործել՝ պիտի կարգուէր կը վարել:

Վերջին կամ ոչ, կարծիք Վիեննայի այս նշանախոյն ու ինքնարտոն լորտտութիւնը, այսուհետեւ գրեթէ անբարեկամ ազգայնական մը կազմ ունեցած միջնակարգ զբաղմունքովներէն: Արդ շարեք յիտուն հազար բանտարտներ, ինչեղ ժողով, մէկ օրակ մէջ տիրել մեծ ժայռաշարքէ մը ու կրնար շարժումը իր փոխանին տանել՝ ԼԵՃ առիկու նպատակալարմոր թէ կը բերն Աշխատարար մարդկութիւնը յամոնասու է այլևս այնտեղի կառավարիտու հետքը կ'ըսենք իստորջ յոյսածով մը ու այս մեծ թաղաքական իրադարձութեան մէջ, որ ամբողջ ժողովուրդը մը անխնայաբար ու անորդի դազադարաբանութեան մը փարիք՝ ինչորոշ աստրակայ էր, ընկերակցական Միջնակարգ յիտ յարա ըրած փնտախ, պաշտարին ու քաշարի ընթացք, կ'ուս արագուցանելու այդ մըք մարտութիւնը Գրանտայութեան, կ'իտանայ փառքի մէկէ՛ն՝ Յանքան այլևս բաց է Միջնակարգի Անկիւրստութեան առջ:

II. Փրակայի Անկիւրստական Ոգիօգնականը. — Արդարեւ նշանախոյն ու փառախոյն յայտ էր նաև Փրակայի բանտարտներ-ընկերակցական մէջնակարգ մարդկան պիտիտականը, որ շատաշուն տալուով մը կազմ մարդկան հրաշարի շարժումը գրամական գնում հայտններու, կոմիտանտութիւնը տառուի կամ նազ շարժով հետազոտարտն շահապաշտութեանց, Էնկերային փառախոյնական մտցուցներու նախնին մէջ գտնուելու հասցէին: Անի ընկերակցականներու նախնականութեամբ ու Միջնակարգի թաղամարտի հաստատներու մասնակցութեամբ, յոյսից շէն ու սեպտեմբերական այս հեղաշարքն արտարական մարտակրթական ցոյցը, որուն մասնակցեան թաղամարտի կրկնները յուրի համախառն հազար ընկերակցական մարդկան, մեզի կը բերէ թաղամարտի գլանք, որովմէ մէկ քանիքի կառուէ անջողադարձ: Արդարեւ, քաջասուկ Երեւոյթ է, ստանց կրամայնով շարժումը, առանց պայային հոգի վրա իրքան ոգի, զուտ մարդկան հոյի վրա հասարակ ստանց 70000 բանտարտական խառն մարդկանը՝ պատանիներ, աշխիներ, երիտասարդներ, մեքեր, որ հոպա թուզ հանդիսականներու ստեղծ ի յայտ բերեն իրենց մարդկաններու շարքն, ստոյնութիւնն ու կորուր: Ո՛ր է այս մեծ յայտարարական գլանտները: Ի՞նչ է այս ցոյցին իմաստը:

Ա. — Եւրոպեան, քաղաքապետք, գլանակարգային համարաշտութեան, որտեսարական ժողովներ, միջնակարգի ընկերակցական դիտակցութեան զարթումէ կորկուսած ապացոյց մըն է Փրակայի պիտիտականութիւնը: Անորդ քանդակը եւ, քանակն արդար, բանդի տարիները, որ Հարաքներով Փրակայ կ'ան, Միացեալաւանականներէն, Գերմանայէն, Յուսոմիտայէն, Պրանտարտն, կըրտապան նախ հասարակ գլանակրիվ ազգային սահմաններու վրայէն. մեզի կ'անք, թէ որտեսարարի տներէն, ազգային ընկերքէն, ցեղային գործերն վեր՛ կալ, ամբողջ այնտեղի աշխատաւորներու

ու զերգանց կըրտապաններ, որ մերթ քաղաքական, մերթ այլ նպից վրա կարտապան է որ ո՛ւն կը ներհարապաններ կը գոյանէ արդիական կենսակր շոյն անկեն թաղաքական կարգներէ գոյն շարժումին մէջ իսկ:

Բ. — Երկրորդ գոյն շատն է, որ ընկերակցական մասնակցութիւնը նախն է մարդկան կենսակր աշխատակցութիւններու մէջէն է որ Փրակայի պիտիտականութիւնը կ'ուս անջ հաստատուէ: Այդ աշխատակցութիւնը, որ մարտակրթական պէտք է թաղամարդկան համաժողովրդական շարժում դառնայ, որ պէտք է զազդի արհեստով մարդկաներու նայ ու, յանդի, շահարդարան իստ մը ստոյնանէ: Ար հեղաշարժական գլանտներով, փարսարտութեամբ ու անորիին միտատութեան ու անասական ընդդէմներուն վրա կրթական կ'ուսարտի, գեղարտագի է ոչ կ'ուսարտականական մտցուցներ ո՛չ մէկ կողմ ախն իտական մարդկան շարժումին է մարտակրթարտներ՝ հաստատուն ըլլալով շահարդարական, փառապարականն է այլ ձգտումներու վրա: Ար մարտակրթական իտատանքի է՝ բարձրացնել մարդկութեան անորդութեան մակարդակը, աշխատել, որ հակարակ ապրեայ, յանայ, յոյնցանցի ու հակադիտակցական աշխատանքին մարդկային մարդկը (նայ յետիտիք, գեղեցիկ ու յոյնց, քարգանցի ու աւելի գեղեցկացնել այն մարմինը, ոչ ոչ այս զարմեցնուստն ու միտանկան աշխատանքի զոյնն ու, վերջայպէս, ապահով առողջ, մարտն ու օգտակար հոնջոյ մը, սր կը ամեն նախ մրցակցութեան սեղանախոյնը ոգի)՝ յամուկ կատարելութեամբ: Փրակայ հասարակ 70000 մարդկանը, որոնք մէկ չէին պակար մարդկան նշանախոյն արտախաններ, ապացոյցներ, որ իրենց դէմքերը զարտուցան են այս նպատակներ: Անկու ընկերակցական կարգերն նախն մըն է:

Գ. — Այնպիսով հազար բանտարտական մարդկաներ, կըր իտայ տարտարական մը վրա է պատկանելի թաղամարտն մը առնէ, հաստուն առ հաստուն կը քաղաքներին իրենց կարող, շտարն ու մարտական սիրք, ի՛նչպէս չմտանէ, որ այդ իտակարտ, կրթ ու առողջ բանտարտական բարձրագի բանտարտ զուր կու գար զորմաններէն, անորի, աշխատանքներէ, ուր աշխատանքի պայմանները կ'ուստոյնարական են, որ կ'անար անասանէ է, որ մեղաններէ յանայ, կ'այտարարական մարդկային մարդիկը: Ի՛նչպէս չմտանէ, որ այդ բարձրութեան կարող, յանայ, իտան մեծ թաղամարտ շատարդի փողոցներուն մէջ, գէն սնդարտութեամբ, զուրի անարտեւա արտարարներն: Ան հաստակ այս յարդի, ի՛նչ կը նշանակէ այս ցոյցը, կ'ըն ո՛չ աշխ, որ աշխատանքի բիտան լուս կ'ուս աշխատարար մարդկութիւնը յուր մնայ կոր ուսներով, նայ է այլապէս կ'ուսներով, փառուն է սիրեց ստոյնութեամբ: Ար կ'ուսարտ թաղամարտական ստեղծանք քարհարի պայմաններուն՝ ան կողմ իտարգի, գեղեցկացնել, բժշկոյնն իր աշխատանքին գլանտարտն ու շարժարար մարդիկը: Ա՛յ, աշխատարար մարդկութիւնը յուր յուր յուր, մարտական շտարտ, ապացոյցներն ու միտակցական կարող ընդդէմներու:

Ուրիշ դեպքեր վրա, բայց նոյնքան կարեւոր դաս էր եւ կը թերէ Փրակայի ոգիւզմանը: Կայմա-կերպարանի ի՞նչ կորով ու ի՞նչքան ներթափան ու բարեպաշտի զոհողութիւն չարիք եղած է յայտ թերի: Գլուխ հանկու համար աշխատանքական այս մէկ մըջատունը: Կատուցանել հակա մարգարան էր, ուր կարելի չլլայ Վերսիլիայի բացի մարդիկներէն, հարկեր չխուսն չարգը հանդիսանանք, կարեւոր գի-րքերիայն զատաններն և օտար երկիրներէ հեղ չարատար մարդիկներ, մարմնակերթական մէկ ցոյցներէ չխուս, մարգարանին մէջ իսկ կայմակերպել զազ-վորդական թատրոն, որուն բնմին վրա երկու հարար անկէր թուսեր զերգիտարանը, կերպան ախտանու-շէն արեւտան, զիբնի լէ՛ ընկերգրական կուսակ-ցութեան մը համար, որուն ներթափան միջոցներ կը հաւարի կաթիլ առ կաթիլ:

Ազգայն, ոգիւզմանը արժան է հրատարակու-թեան հերք ու կէս միկուն Փրակը (4/5 միկուն լի-խական ջրով): Ո՛րքիվ հաւարան է այս զրամարը: Կուսակցութիւնը նախ հրատարակել համար է երկու միկուն ջրովի փոխառութիւն մը: Օխոյ, ըս՛ր ըն-կերգրականներն ու բանարական մարդական կազ-մակերպութիւններու 130,000 ազգայնից վիճարան են արեւելիս քաղաքի սիւնը մարմնակերպ մը (ոգիւզմանկը-նէն զոչացած հասոյթը, ի հարկէ, կը մտայ կայմա-կերպութեան: 1921-ի, Առաջին Քառասական Այիմ-պիականէն մնացած շարք եղած է համեմատարար անկան), բայց որքան մէկ է ու հարկայն բարեպաշտի ազնոյնութիւնը, որ ոգիւզմանը մեկ լի ժողո-վուրդին վրա ի՞նչ հրաշալի ազդեցութիւն ու ի՞նչ ընկերգրական քաղաք, կըր ոգիւզմանը վերջանու-ղէ յետոյ, եւթամասուն հարար բան: որ մասնակցու-նէր լիբեր, գիւրմանը, լիբեր և արեւան ուրիշներ: անցան Փրակայն փառացիներ, զոչան առ րուսի, կարծիք զգուցիկերով և ձեռքով՝ խանգամանեով մողղուողը ու խանգամանեով: Մնայ որ լի ժա-ղուրդը ընկերգրական արեւմտական զիմարանից մէկ ու բարեպաշտ: Հանրայնութեան ներքին խոստանքը՝ Գաղարկի անհամը բարեպաշտ ընկերգ-րական մարդիկները աւ ներկաներուն մէջ ի՞նչքան միջակայան հույս վայելող ընկերգրականն ու այլ զիմարի աշխարհի յորս կողմէն կեան ոգիւնելու աշխատանքն ու մարմնակերպանք:

Ու ի՞նչքան աղաւթիք ու խոր անարաններ: Ա՛հա օտար հարգը բանարներ, հարգան սե ու սպիտակ, կարծիք դիտանցներով, որ կուսական գայիկով ու հանդիսականներն, կերք հակապական ոգիւնը, միջ-մամանակ կը խուսէ ընդարձակ հարթագիտներ վրա, ընդունակած անասանք անպիտաններ, ուր հարկեր հարար հանդիսականներ խոր յուսման մէջ կը լուսն-սին ուղ աշխատանքի մարդոց կիրթ ու կիւն շար-մաններուն: Ա՛հա օտար հարգը յուսն համապիտան մարդիկներ, որ նուայի որ անասանքի ներգրանակու-թեան հետեւելով՝ կը հաւարեն մէկ ու անորոշական քաղաքանի մը մէջ, որ խիւ, ուժեղ, տիրական, յոյ-թական զորանքներ մը սէն կը յոտանանս զգպի-պատանական անպիտան, յետոյ կը լեզրի կանոնա-ւոր թեկնով, հաւարանէն զիմարանէն:

անորից հարթագիտներ: Աւ, յանգարք, ընդամուր լուսման մէջ, յարան զիմարանի հուտարան մը, տարը հարգը բարեպաշտ, միջոցն մէջ կը գնեն նոյն կուսական ու զիմարանի շարժումը: Աւ բարեպաշտ, որ կը ձեռնարկէ խոյսերու խանգամանութեան:

III. Երիտասարդութեան ընկերգրական դա-տարակութիւնը: — Կրկն ընկերգրութեան շնորհարար ու արդարող գործունէութեան մարտն է, այս սկզբն ազգայնի ու մարկանը շրջանակէ մէջ: Կրթիկ երի-տասարակութիւնը ընկերգրական ոչխոյ: Առաջանել աշխատանքութեան՝ աշխատանքի վարագրուութիւ-նը: Ձեռնարկը, որուն մասին պիտի խօսինք, կը զոյ Փրակայի երիտասարդ ընկերգրականներն: Երկն երիտասարդ շանոր ընկերները կրթութիւն համար, անոնց կը կազմակերպեն անասայն ընկերգրական գաւառիմաց մը, ուր պիտի արանդէ կուսակցութեան յուսուցն անարարաններ կողմէն: Ժամ լօնիկ, կար Մարտի թորը, որ փարքիան արարաննի մը քաղա-քական է, եր երիտասարդ ընկերներուն կը արանդը-նէ զիմարանի զգուցի մը՝ շրջակաութեան ընդամակ պարտեղով մը: Զարգացան նուստու պայմաններով, կերպիկէ կերպիկ, յուսիս 17-ն միջին սիւս: 11, փարքիցէ երիտասարդ բանարանը պիտի մուշեն, դարեանն ու ասանի Մալայիկի զգուցիկէ մէջ: Երկան պիտի լան նրկի գաղախանութիւն: Փարի գաղախանն, ի շարս այլոց, կան Պիսի, Պրակ, ման լօնիկ. Փ. Ռեմունէի նայն: Անկէ յետո, օրտասուն 21-ն 28, նոյն զիմարանէ մէջ, այս սկզբն գաղախան երի-տասարդ բանարանը համար, սեղի պիտի և ընկնայ զարգացական գարեթաց մը: Երիտասարդ և բնա-կան ընկերգրականներ, ուժը օրան ընթացիկ, պի-տի պարտարանի կուսակցական զիմարանիմը գաղ-խար: Պարի նայն, պիտի նկնն ու պիտի գաղախան զգուցիկէ մէջ ու շարքացան նուստու պայմաններով: Ի՞նչ քաղ, որ հետեւին համար այս գաղախացիներ-ուն պիտի է անդամ ըլլալ ընկերգրական կուսակցու-թեան: Վերջագո, հետեւներին, Փրակայան ըն-կերգրական երիտասարդութիւնը պիտի օսենայ մեզուն ընկերգրական գլուցոց մը:

Յիշար ընկերգրական գլուցոց մը արդէն ունի պիտի բանարական կուսակցութիւնը, Պրիսիկի մօտ, խոյսեա ընդարձակ պարտեղ մը մէջ: Ուսանողները երիտասարդ բանարներ են: Դանըթացը տարը անքո կը անէ: Առտարը միջակայց է: Կարտանի է պառ-բաստել ընկերգրական ու արեւտակցական զիմ-արաններ: Դարեթացը կը բարկանան երեւանեացի գաղախարաններէ և կրկու շարքն յատկացան է անուստարական մտապարտորութեան: Դարեթցը զիմարանի է: Զարկմարը՝ 3000 զր: Ի՞նչ որ անհայտ օրմամը մըն է՝ բարգաւառ օրիք գիւրթիկներուն: Կրկուներն նաև օտար ընկերգրականներ՝ պայմանաւ որ իրենց կազմակերպութիւնը չիթ թեկնութեան թեկն-ին: Առտար սարբերներ են՝ քանարական շարժում պատմութիւն, աշխատանքի օրեկարգութիւն, քաղա-քանական քիւր, քաղաքականութեանց պատ-

մտաբան, արևմտասկզբական և համագործակցական շարժման պատմություն, ընկերային օրէնդրություն, հազարամյա ինքնիշխան, ասօզազակտութիւն, պետական և գրասխնատարիւն, դատաւարական ինքնիշխան, մուսուլմանութիւն և փիմազարութիւններ և այլն: Երգորգական տարւորմանները պարբերաբար կըլլան՝ արտահան կամ կտական: 1927-1924 գաղափարական տարին յատկացում է կենտրոն: . . .

IV. — Ընկերայական կենտրոն ձեռնարկ մէջ. — առաջին տեղում ըլլալով, 1928-ի ընթացքին, Հասկոնի խորհրդարանը պիտի ընտրուի ընդհանուր և ճառասար թէպարտիական: Այս առջ արդէն իսկ բանտարական և արհեստակցական շրջանակներու մէջ նաւանում աշխուտեղ կը տարբեր՝ գործաթիւն ունեցող անկախ անտարտական կուսակցութիւններ ինքն ինչպէս Համար՝ մէջ մեծ ջարդարական կարգափոխութեան մէջ: Փայտան չիբրի՛ն՝ հակառակ տիրող սովորական պայմաններուն՝ ստեղծել են որոշ շարժումներ, ճարտարապետներու կարգափոխութեան արջ. զժ. կուսակցութեան, որ իր շարժման մէջ կը հաշի արհեստակցականներու: Եւ կուսակցական մասին բանտարական մեծապէս մտաբ ու կարգ թր նախին անկախ ինկերպարական խմբակներու: Երբեքամ որ. զժ. կուսակցութեան՝ նախի աշխուտեղութեան կը իրար լուսնց թաղանթեան մասնու իր բարձր. որպէս ասանկու Համար բանտարական ու զիպարտութեան: Ընկերպարական թրքը, այս նուսկապաշտ կերպի մէջ, արդէն կը ճիշտարար խաղաղութիւն կը իրար. — Գույտութիւն ունեցող ճարտարական Գառնէն ընկերը զույս համին միակ միջոցը բանտարական հաղահական մեծ կուսակցական մը կարգու իրան մէջ է, որ պիտի քարտուակ մեծ ճարտանախնդարութեամբ աշխուտարական շարժեր: Յետոյ կըլլէ իր շարժմանը զիպարական բանտարական սկսեց միջնէ մտաւորական աշխուտարական խաղանքն իր շարժերը:

Կուսակցութիւնը իր ծրագրով սովորեցնել կարտարային ճամուռն և խոսքի ուղղութեան կարտարային կուսակցութեան ունեցող լուրջ արեւելներուն զժ: Կուսակցութեան կը իրարան գործութեան հիմնական յնարաշրջութիւն, կարտար ճարտարաբանութեան տարեկաններու ուղղարտարական, աշխուտեղք արեւտարական բարեկամար, հաղային գրուեան բարեկամար, մտաւորական աշխուտարական պայտարականներ, կենտրոնական կրտարական լիակատար պայտարականներ և, փերթոյն. Արեւտարական Միջնոցային Գրտակենտրոն կըլլէ ընտրուած ընտրակներու գործարարութիւն:

Սոց. Դժ. կուսակցութեան գառ, Հասկոնի մէջ, կը գործեն ուրիշ երեք բանտարական կուսակցութիւններ. 1. Գլխակցական և Բանտարական կուսակցութիւն (ձայն) 2. Աշխուտարական և Երկրագործական կուսակցութիւն, որ Սոց. Դժ. ընկերպարականները կը զանի շատ զգալուտարական և բանտարականները՝ շատ մարտնչեղ և 3. Զայտուական երկրագործական կուսակցութիւն (չհաւան աշ):

. . .

V. — Գուկար աշխուտարական կրտարական տարտարական. — Զարտարական կուսակցութեան ձեռքը՝ Անտարական

Լիպիշէֆի իշխանութեանը ո՛ր մէջ բարեկամ կը ընդ որտարար աշխուտարական տարտարական կենտրոնէ մէջ: Գրտարական ու աշխուտարական Գուկարական կը արտա ինքնող գորտարական կը կրտարական տակ Ընկերպարական շարժմանը ունի թան կերպարտարական և ու կարտարական՝ աշխուտարական՝ հակառակ Մայրե Զարտարականներուն, որ տարտարական խաղաղ թր, պետական կուսակցութիւններու խաղաղ (Սիլոյթ) տարտարական 161 տարտարական, ընդգնիտարական ինկերպարականներն ու զիպարտարականները կըլլան կերպին մէջ ապարտական մարտնչու անտարական տարտարական թր: Փայտարական 13 պարտարական անտարականներուն մէջ, հակառակ անէն տարտարական զիպարտարական, ուղտարականներու և բանտարական ընդգնիտարական կըլլան ԲՏՄՄ մարտնչու լուրջ կուսակցարական 41112-ին զժ. Ընդգնիտարական, հակառակ այս ընտրութեան, Հայրե տարտարական 88 տարտարական ինկերպարականներ 12. հաղարտարական է):

Ընկերպարական կուսակցութեան չին գիտարական մէջը՝ (անէն Անտարական, որ սկիզբները արտա տարտարական ունի Լիպիշէֆի հակառակ, գառնտարական ընտարական Համարական ըլլալով ընդգնիտարական արտարական թր՝ խորհրդարական զարտարական անտարական կերպ Փայտարական և իրտակներու խաղաղ թր՝ աշխուտարական տարտարական տարտարական թր կըլլէ: Երտարական կըլլան որտարտարական Անտարական, անտարական գառն, Քերտարական, խորհրդարական գառն աշխուտարական և կարտարական արտարական տարտարական: Ահա այս և Համարակարտարական ինկերպարականները յարտարական ու Փայտարական ինկերպարական թր զարտարական իրտարական:

VI. — Անտարական Արեւտարական Միտարական ինկերպարական (Սոց. 1-8) Համարական կրտարական ձեռքը, կրտարական անտարական ինկերպարական, աշխուտարական ու բանտարական անտարական ինկերպարական աշխուտարական, գորտարական, կարտարական անտարական ինկերպարական առին կը գառնէ: Հնոցանտարական որտարական կը իր այն հակառակները, որ այս ընտարական թր ոչ ին հակառակ է մարտնչու զարտարական որտարական ինկերպարական և արտարական ապարական, այլ նաև ինկերպարական ու անտարական տարտարական ինկերպարական ընտարական կուսակցութեան ունեցած յատկանշական տարտարականները:

Այս տարտարականները որտարական է միայն ինկերպարական զորտարական զարտարական զարտարական ու զիպարտարական անտարական և ինկերպարական զարտարական: Զարտարական կուսակցութեան անտարական կըլլան կրտարական կուսակցութեան զիպարտարական հակառակ Միտարական Արեւտարականներուն և Միտարական ինկերպարական ինկերպարական անտարականներուն: Արտարական ինկերպարական և արհեստակցական կուսակցութեան զարտարական զիպարտարական անտարական ինկերպարական ու զարտարականներն ու զարտարականները:

Զարտարական ու զարտարական աշխուտարական պարտարական զարտարական ունեցող ինկերպարական Համար՝ ո՛ր միայն անտարական և զարտարական զիպարական, հաղային անտարական ինկերպարականներուն մէջ ինկերպարական կարտարական և զարտարական, զարտարական,

տարբեր ընկերային ու անտեսական, բազմազան ու շարժական պայմաններու մէջ ապրող ու գտնական մշակոյթներու ազդեցութեանց ենթարկուած քաղաքական հանգիստացումը, որոնք զանազաններու մէջ՝ ստեղծելով դրան աշխատասուր ճարտարաճիւղը լաւագոյնագոյն ինքնակախ իրողներու շարքը հասարակաց հասկացողութիւն եւ ժողովրդականաց, հասարակաց գաղափարական, հասարակաց կայունութիւն եւ դորձելու կայունաց:

Այս կողմէ, արեւմտակազմաները, որ ապագայ ընկերագրական պետութեան ինքնաբար պիտի կազմեն, լին կրնար խոստովի ճարտարութեան ու շարժողութեանը քիմիք անփութագար կերպով գրաւող անտեսական եւ քաղաքական ինքնակախ շարքերու քննութիւն: Ձեն կրնար դառնալազդել, քայքայ յարատեւութեամբ դիպի ընկերագրական պետութիւն շերտի: Արդ՝ քաղցրեմի հասարակականացին մէջ ընկերագրական ապագայ հրմարը նետելու այս աշխատանքը ունի իր խոշոր վտանգները: Միջնադարին հնչող կազմակերպութեան մը համար, որուն միջակայսն է դրապիլ Լախիլ շամ ընկերագրական Միջնադարին) դրական, անմիջական ու որոշ շարքերով, որոնք պարտքն է թո՛ղթը երկիրներու կազմակերպական քաղաքական իրողութեան կողմէ անտեսական պաշարքի մէջ մնալ ընթացիկ ու ասորիան ինքնակախութեան շարքը երկիրներու քաղցրեմի եւ պրոմոտեմի դասակարգութեան հետ՝ անբարեկամ եւ կերպանացի իր ուսման ամբողջութեամբ, նշան նպատակներ չունենալով: Անհրաժեշտ է միտցնալ եւ կրու հետեւա կողմէ՛ կրմանակ որոշ տայ հասարակաց թշնամիքի միտ:

Համայնագրաները, որ պիտար պատասխանատուները կայուն են քաղաքական անբարե քրոմիք, որոնք ստանձն ի մեր քաղաքացի քանկութիւն կը յայտնեն, իրենց պետականացած արեւմտակազմաներով (Ա. Թոմոյի մէջ) եւ արեւմտեան մարջ կազմակերպութեան անջնատած հաստաններով՝ իրուստուտութեան կը մը գտնելու Անժոյրտանի Արեւմտակազման Միջնադարին նշան հետ: Անոնք՝ իրենց բարեք կը գրանեն՝ ո՛ր միտքն լայն գիտելի միտ (Անգլո-սուս գլոմի կոմիտէ) նպայ նախ ազգային հաստաններ ներս: Փարսի պետմարած Զրաւանակի Արեւմտակազման Միջնադարին վերջին ստրկական համագումարին՝ անտեր ներուպեցիկ իրենց զեմութեան արտաքար, նշանիկ շարժողութով համագումարի մէջ որոշ համարաններ գտնել: Նշան պարտական կրնունցու նախ, Ա. Թ. Միջնադարին համագումարի ընթացքին: Միջնադարին նախագահ երբեքանական պատկերակի Փրոյսի իր քաղցրեմ հաստանի իտ, քաղաքացի կերպով պաշտպանաց արեւմտակազման միտութեան քաղաքարը՝ նշանիկ ի գին որոշ գրեւորութիւններու: Իր պարզ, կարողի եւ շատակ ճարք մեն շարժում առաջ համագումար անգամներուն մէջ ու առաջին օրէն իտ, այդ քաղաքագին կարեքը համագումարի միտարտութիւններուն ստանցքը փոխողութիւն՝ համայնագր եւ ընկերագրական արեւմտակազմաներու: Վերադարձան ինքրին շարքը՝ նախագահին հարկ շարժանցի վերջ անելի ստանցքաց, Միջնադարին քաղաքագրաներն Անտիպարի եւ անգլիացի Պրոյսի մէջ անցի աննցած թուան զինարտութեան հետեւանքով՝ միտ նշան ինքրին շարքը՝ շարժանցիկ Ուարկարի հրամարտագին եւ հարողեցիկ Փրոյսի վերջնագրութեանց: Շարժող, համագումար քաղաքագին:

Երկու արամարտութեանց շարքը: Անգլիացիները՝ քաղցրեմ ինքն, որ նր դրաներն մէջ կը փոխանակ Փրոյսի, պաշտպանցիկն այս վերջինին շարժան անտեսականութեան, իտ համագումարին դրեմը թո՛ղթը միտ միտ անգամները, անցիական գաղափարներու ներկայացուցիչներն իտ, քաղաքիկ համարախոսութեամբ մը, անգրատուութեան շարժանցին Փրոյսի: Փրաւանցի մուտի, պիտի Արիւնիս), պրական Լեյպպիլ եւ Հայաստանի Ուարկարի ստանցքութեանց: Անգլիական պատերազմութիւնը կրն շարժալար պարտութիւն: Չուս համայնագր արեւմտակազմաներուն հետ համարախոսութեամբ՝ անցած մը եւ հանգիստաց ճարտարութեան: Համայնագրաներու իրատեսականութեան գայուն լանցքը կը թին միտակազման հարկանայի: Դանի անտեր կը կրողներն իրենց քաղաքական միտքի, քանի իրենց հաստանած քաղաքական դրութեան ստանցած կը թիտեմիտան, քանի քաղաքական եւ ընկերային ճարքի կողմէ կը հանդիպին յուրը խողջարկաներ, արեւմտակազման կրքինէ միջնադարի ո՛ր համագումար քաղաքականութեան, կողմանցի ապահովել ընկերագրականութեան եւ արեւմտակազմաներուն համագրաներն ու անտեսակազմութեան՝ ստանց անտեր պետեր մարտարկիկ հրամարտու: Փրոյսի, Պրուսի, Ֆրանսի եւ որք արեւմտակազման պետեր, որքեր որպէս ընկերագրական՝ ճարտարագիտաներ են, կը կարծեն ինք պետք է պետիկ հարկանցիկն այս ընկումէ, արեւմտակազման միտքիցը պրոտի հանելու համար, միտքն Արքիւն, Անտիկար, մուտ, Սուանցիպի, Աստուսի (Արամտիկական երկիրներ), Փայլիք (Արեւմտագրական) եւ այն, ընդհանրակեր, կը հաստան, որ անհամար է քաղաքական օտերն միտքիցին՝ ստանց համայնագր, պետերու վերջնական անպատեմեան: Այս վերջինները զեմ են անէն կարգի իրուստուտութեան եւ կրտու համամայնութիւններու ու կը ընտրուին համայնագր արեւմտակազմաներուն՝ պաղպ ու ստանց պայմանի վիտարարք մայր կազմակերպութեան վերջը: Վերջին արեւմտակազման համագումարներ կէս քաղաքը կերպով ապացուցանեն, որ արեւմտակազմաներուն մէջ իտքուն միջնադարին թուարտութիւնը, կարեքը մեծամասնութեամբ մը, կողմանցի եւ այս վերջիններու տեսակէրն:

Յամանց զկու, քաղաքական ուսման միտարտագրան գրողութեան կարգի տեղեքու շրջան մը, սուս համայնագր կուսակցութեան պատակառութի ինքրի պետականութեան ամսկարարագրան, Արեւմտակազման Միջնադարին համագումարի վերջն եւ որքի ընտրող զկուցը կապացուցանեն, որ աշխատարտական միտքիցը կարծան են անելի հետու լէ: Անգլիեր այն լէ՛ թէ՛ այդ միտքիցը պիտի իրապարտի համայնագր արեւմտակազմի պետերու մարմիններն պրակն ին փոխապարձ իրատեսականութեամբ: Ինչ այ ըլլայ, Արեւմտակազման Միջնադարին, որքան ալ պատակառութի, իր արքի կարողը, չի կրնար ու պիտի լէ, որ կարծան ուրանց քաղաքական ուսման կեցողագրան անբարեկառութիւն: Վերջն հաշիկ, կրտակազման թուր աշխատարտութեան գուտը կը մնայ արեւմտակազմաներին: Նոյնիկ քաղաքական կեցողութեան մէջ՝ մեն քանգանները հետու են ստակախ իրենց քաղաքագրանի կազմակերպութիւններն: Պետք

է ընդունել, որ արևեստակցականներն չկազմակերպած բաներով, քան ի վարկեր ստիպ մը կը կարգ մն անտարբերներն ու գրաստիչները. բայց կան նաև, որ գարմանայի ժամանակադրելով մը կը գտնեն կրօնական ու քաղաքիկ թիացող սարգստե՛ական տակ-հոխորն այ ոչտը և կարմիրը Հաւաքից արևեստակցական գրուի տակ: Աւ, վերջապէս, ո՛րքան բացառիկ են այն բանորրներ, որ կը մարմնին ընտրել կրկու արևեստակցականներուն մէջն և կամ անոնք, որ գրաստ են բանորրական ուժերուն այս անուղիբ շտաշտե՛նքն՝ անկէ վերջուս մէջ:

Աւ Հետևածոր այս բարբի, անշուշտ, բարբար լէ: Միջկազմին բանորրութեան զեռ խուրը տոհմոր Հետու և արևեստակցականներին: Կերմանիս, որ կրթուց պարտնելու իր արևեստակցականներով, այսու-հանդերձ, Հետու և զեռ կատարեալին: Կերման բանորրութեան Հարկի Հարկերն Ծ. 36-ր կը գտնին արևեստակցականներու մէջ: Ահիս-Սիլվաշուցն մէջ, կիցմանիբարան բանորրութեան առ Հարկեր տոհմոր կերնէ 27. 63-ի. Պերիբրայն մէջ՝ 23. 64-ի: Անշխական համբաւաւոր արևեստակցականները (Քրեյտ-Սելիս) բանորրութեան Հարկի 21. 60 առ Հարկեր կը Հարկեն իրենց կազմեալուն մէջ: Այս Համեմատութիւնը կերթայ Եւսպիլով՝ Դանիայ (22. 88), Եւլտի (20. 36), Լուստուայ (19. 04), Աւստրալիայ (12. 40), Զ-իցերիայ (12. 00), Երոսկիկայ (14. 84), Միացեալ-Կուսովներու (17. 53) և Իրանական (14. 52) մէջ: Ո՛վ պիտի Հաւաքի զուրբ մնացած բանորրութիւնը՝ կըլ ոչ Արևեստակցական Միջկազմիլը:

Իր այս վերջին համագումարը, Հակասակ վերջիննու տարակարծութեանց, այսուհանդերձ, ուժի և լրութեան այսպոյ մը Հանդիսացաւ: Եռուցի էր Հաւաքումն Արիւնկի սեմտաբի ախտատարեկող պատ-հիպակին ճաշը, որ հուրաք այսպոչուցանի այնատաւոր մարդկութեան համբարայնութիւնը՝ Եւրիսի զեւալին ճախապաշարմանուս վրային: Աւ երկ Մ.

Նաւանդներու կազմակերպած բանորրները կը շտա-րին դուրս մնալ արևեստակցական մնն ընտանիքին՝ նայել լի պարզան Արմանիքին արևեստակցականե-րուն համար, որ զեռ վերջերս կին Միջկազմիկին: Ընկերայական և Արևեստակցական զոյց Միջկազմիկները իրենց սպէշուլիսը կը սկսին տարանկ-նիկը ցամաքամտեալուն վրա՝ ցտակելով սպային սամաններու վրային և կարելով ուղիւստաները: Չափազանց Էլանակայից էր նաև Յիլից Աւշիքի՝ Ը-կերպարական-Սիտատուրական Միջկազմիկի ընդ-հանուր քարտուղարին պաշտանական ներկայութիւնն ու ճարտ, ընդունած խաղաղաւտ Ծափաւարութեան ներով, քանրհնիկ սպիտ ներկայացող կրկու Հարկի մատակարար և Էլանուար արևեստակցական զեւա-կարներու կողմէ: Նոյն ընդունելութեան արժանացաւ նաև Ալայի Փամա, Աշխատանքի Միջկազմիկն Գրաստնակի ընկերակալական տները:

Բայց արևեստակցական ուժերու միացման Հար-ցին, որ ինչպէս ըսինք, դրանց համագումարին ժա-մանակին մնն ժառ, կրթին անդի տալով կրթու, բայց անհրաժեշտ վիճարմունքանց, համաժողովը գրառեաւ նաև այլ կարգի Հարցերով՝ Հանելով Հա-մապատասխան բանածնը: Այսպէս. — Քինարայու-րեան խնդիրը և պատրուզիւն ու ռազմապայտարեան պէ՛՛՛՛ մղելիք պայմարը: — Միջկազմիկն տնտեսական լիպտրի-Սը: — Ուրբ մամախ աշխատանքի համար միջկազմիկն զորն: — Միջկազմիկն Եւրոպայի թիւն օրավարին վերաբերելու խնդիրը: — Գետու-կան և վաճառականական պայտանանքի և ազատ-արեստակցաները՝ սրինեստակցական շարժման մէջ կային:

Արևեստակցական Միջկազմիկը ասին շնորհ պի-տի ունենայ մէկ ընդհանուր քարտուղար: Դանակ նոր կարգը կը բաղկանայ Հետեւանիքին՝ Լիւն (Մենն Բրիտանիայ), Է. Փամ (Իրանաւ), Մերթիկ (Պերի-թա), Լէլար (Գերմանիա), Մոսուս (Մասնաբնակեան կրկերներ), Փայելիլ (Նիւստալիան):

ՎԱՋԳԻՆ ԾՈՒԹԱՆՆԵՆ

Թ Ղ Թ Ա Կ Յ Ո Ւ Թ Ի Կ Ե Լ Ե ր

Մ Տ Ա Յ Ի Ա - Ե Ր Ե Ա Կ Ե

(Ճամբայական տպագրութիւննր)

2 Օգոստ. Մոսկաւ.

Նոր վերագործայ կոմիտայի և ուղարձ եմ Հարցու-ղի մեց տպարութիւններս: Սրան Աշխրջնանում, Հրատանում, Լայտանում: Վերագործիս մնացի Ռասով-Լաիլիսանի շրջանում, Սարկովում: Տեսեր-ւեցի բացմաթի ուսու. Փուրք. վրայի, հայ գործիչ-ներկ հետ. ասիք ունեցալ լսելուս զիւղացիներին, բուկուրներին, պաշտաններին: Այլեւեթ մի լարը զիւղեր ու գրատանակն շուրջներ Հայաստանում: Երբով ունեցալ Հին ու նոր զարգանների կն: Եւր՝ համապարհից, Սրիտալիան Մուսկայից

Թիֆլիս բաժնու է շատ կանուխար: Դեւուր է տոմանկ նարիւր — աներան շատ են համարողները: Բայց կըլ մի քանի որ ասով շարժան, կամ կայարանի պաշտանային մի քանի ժանկի տաս, տեղ կուսենաս: Առհասարակ, զիւղով անկն բան կարելի է տեղ այս-տեղ:

Հայուն — համարգում էի կրկուրը կարգով — մարտը է: Ենթին կարգ ու սարք՝ սրինակի: Գնացք տեղ է կանուսն հին Էլանակում ժանկի, Պատերին փակեցան Էն կանուսն, որոնք խառնութեամբ զործարարուն են: Անաստաղը տալանուսն է: Կայտ-րաններուն ևս տիրում է կարգ ու կանոն: Սպասման սրահները—ստալին և կրկուրը կարգի—մարտը են, թէև կրկուրները նման են խոյանդեի: Բուժաներում կան նախ ուսումնական Մասնաւարդեա

չեց են Ռուսոսքի և Հակոբյան Աբեղի քափումները, որոնք սին որոն են լինելուս: Անպատեհը՝ մարտը հեթանակ ստորացնելով ծածկած, ծառայողները՝ զազաբարձի, սպասարկութիւնը՝ կանխար:

Ապստամբ սրահներու զրամ են թափաններ և զարկուներ անկէտք թղթերի և կնարատութիւններ ճամբար: Աղախիները շուտ-շուտ Հասարակ են յատակի անտարրութիւններ և որոտ փոշի: Դուրսը, կաշարակի կողմերի, սասնայս պէս կայ նուարած: ար՝ ստք ու պաղ: խի՛ր, որքան կանխես:

Մի խառով, մեր Երկաթուղի՛ն՝ երդուական երկարութիւն է: Ան ստորակն ճամբարներ, որոնք սնցուն են այս գծերով և երկիրը զիտու՛մ վազուն-նկարաններ պատահանները, հիւսախի սպասարկութիւն են կրում: Դ՛նչ Համեմատութիւն գրծնորական կրումնկարգն շրջանի և այժմայս միջև: Նեղը ամէն անկ զրեց և խոչարակ կնից:

Երկաթուղային Հանդիպումներն ու խոտակցութիւններն էլ այժմ ուրիշ են: Երկու տարի ստաշ, որքանակ, վազունակ կարելի էր ամէն րանի ճամբի խոտի, րանի զարգացանութիւնից: Հնչեց որ զարգացական որևէ խնդիր էր մէկուց զայն, ճարտարաց աշխարհ ստաշց էին զանուտ և լեզունիցը կապում: Ձորս զին էին նայում, թէ՛ մի գուցէ անանձ զիս լինի: Ան ինքնանց վրա էլ Հասարակ լուսնին՝ ո՛վ է իմանում՝ ո՞վ է խոտակիցը: մէկ էլ տեսար շէկիտս զորս էլ զոյս:..

Այժմ կուտան լեզուները սրմանիկ են, խոտակ են ամէն րանի ճամբի, րանց ամենից շատ՝ զարգացանութիւն: վախճ, կարծես, մէկին վերացել է: Ռուսորդիակ անանձոթ մարդիկ, ինքր կողքին նստելուց և զստանալու մի-կրիտ խոտք փորձանկարելուց շնայտ, անխիտակ սնցունակ են զարգացական խնդիրներին, երթո՛ւ՝ որքան կողմից, դարձրեցին էլ — ինչքան կանխար: Հնտարբարակն է, որ զարգացանութիւնը ոսկնից անկի գրաշուտ են — այսինքն՝ խոտակ են — զիսպանները և Նկարանները՝ նոր Հարուստները: Բաւարները՝ ընկնանակ են երևում և զերտաշուտակ են շուտթիւր:

Մուսկոյից նոր էինք զուրս հինէ, կրք մեր կուտակում սկսեց խոտի ու գրաշուր: Գիտարար իրեթն էր՝ պատարակով վատկուր և զնդիտակիրներին խնդիրը: Այս երկու Հարցերը մեղանում Հրտապակ են շարից անկի: Կասապարութիւն: Հասարակութիւն է, որ Եւրոպան մեր զմ պատարակով և պատարակում: Առում են, որ Անգլիան գրաշուր է Հեհաստանին և Ռուսականին յարմարելի մեր վրա: Ան այն նպատակով սարքում է ներքին զուրս ու զուսակներին, խնդարում է խորհրդային անտեսութիւնը, գրաշուտ արգիւրին սպարտանակուն խորհրդային իշխանութեան զմ:

Հասարակ է և ժողովուրդը պատերազմի սպանութիւն: Դ՛նչպէս է նայում նրա վրա: Անչուս, Հասարակ է: Ան այն ցոյց է ստաշն այն խուճարը, որ սկսում է ամէն անկ, րանց, ճամբանց, զիսպարում, վախնում են, որ նորից սով ու նեղութիւն է կայ, ինչ որ պարտի պատարակութիւն են տեսնում: Հայց, շնորհ, սպան միս, աղ, նաթի, Հարուստակն, թէլ ու սուսք — թէլ որ Հնար է գիտմ ու թաղանակ են: Գիտապէս Հարում են ինչին զարեւ: թաղանակութիւն:

րից փրկելու Համար: Ռուսը ծախում են լեզանները և զարգացելու Համար և միջոց բերում: Առտարակակ աղին կազում են անպին հեթանակ: Առտարակակ, ստեղծանակ է խիտա շրային գրաշուր:

Որքան շուրջ էլ պատերազմի սպանութիւնը գրեց՝ մեց յայտնի չէ: Արտարակակ ճամբաներ որ Հասարակ, հնչեց վարը կարող են մեր վրա յարմարել, ստաշ անհարմար էլ շուտ պատարակութիւն տեսնել: Այն նպատակն էր Հասարակակ զարգացանութեան շուտարթո՛ւ, որ անկի կու ստանկարցել խուճարային սպանութիւնը: Մակային, շարեք պատերազմը Համարակ են փրկարար: Ո՛ր մի մարջ չկայ, որ կուտանայ րոյշնիկան արտարակութեան երկարագունը: Միտ կողմից՝ չկայ և Հասարակ, որ ներքին ուժակով կարելի է ստաշուրի րոյշնիկներին — առտ կանչանները չեն կազմակերպում, Հակախորհրդային կուտակցութիւնները փոշիւանակ են: Գուտարար — ստաշ են — կր Հանդիսանայ այն ծնցող սթը, որ կարող է փոշիլ խորհրդային իշխանութիւնը, որի հիմքըց վարուց արգել փառակ են և որը իր զերթըրը պատակ է, գիտարարակն, ինքնգիտի շուրհիտ: Ինչպէս պատարակ զարի զիսին, այժմ էլ պատերազմի կարող է խոտարակի րոյշնիկան զար, շարժան մէլ գնել ժողովրդական տարեթը և զուտ րանակ նոր Հասարակակարգի:

Ի՛նչ Հասարակակարգ է լինելու րոյշնիկներին յարմարելից կարգը: Այս ճամբի շուտ են խոտակ գիտարարակ և զարգանքներ, րանց, ճամբանց, գիտարարակ: Ան ընկանարար կարծիքը այն է, որ զարից իշխանութիւնը պէտք է լինի ռուսին: Կերնչչլինակ — Կերնչոկի մանանակայ իղկարտն ու ստանակու իշխանութիւնը զարտարարակ է անկնից: Ժողովուրդը սպառակ է տեսնել ուժից, Ներխուտակուց և արգար կատարարութիւն: Անքի աննիական և կուտակական կազմակերպութեան: արժեք ամէն րանից վեր, կարող և խոտարարութիւն — սկսա ժողովուրդի ուրաքը: Անկեր յարմի են անորարակից և արժեքի րոյշնիկներին: Երաշուտ են Հար մնար: Ո՛վ էլ այս այն իշխանութիւնը — Գերնի զը, էղկկկն զը, թէ ուրի՛շ որևէ կուտակցութիւն — միտնել է: Որոշ ժողովրդականութիւն ունի և մշակութական զարգացալը, ստաշ Թոտանակները Հարտարակակ են Հուտակուց: Սա, անկի շուտ, զիտարարի զարգացում է, թէկուց, այն զիտարարը նուի կուտակութեան շարժերը կամ կարծիք րանիցից: Թրոցիտու զմ տարակ կուտակի պաշարի՛ ունի հիմքը և այն տեսակից: Գիտարարի կուտակում է, որ նա ունի րուտարարական գիտարարութիւններ:

Կուտակուր ժողովուրդը Թրոցիտու տեսնել Բանարարակ գիտում: Դ՛մար թէ: Մի ճամբանակ այնպիսի ծրարիներ ռուտարակակ էին որոշ տարեք կարծիք րանիցից և մշակութական շարժերը, այժմ այն էլ չկայ: Թրոցիտու զ՛նչու լինելու միմ արգելք է: Ստանանակ էլ էլ Հանդիսութի, րանց ոչ զ՛նչուրը, Առտարակակ, Հրկաններ զմ սարքարակակ տեսնութիւն կայ րուր խոտարակ: Կանխում ու կանխումն անդու գիտն չեն աղ սարից: Իսկ կարծիք րանիցից անպարտարակներ տարակուտ երևալթ է: Առտարակակ ժողովուրդի զմարտարակակ րանիցից ժողովուրդ:

գր ձգում է Հրեաների գրու. նրանք քանդեցին Ռուսաստանը. նրանք են պատկանում խորհրդային իշխանությանը. նրանք են գրական ըստը բարձր պատանաներն ու Համեց կարեանգրականը... Հարանեն ու ախտաժիտը, ի նորից, ըստը բարձր ունեն այս ամբաստանութիւնները մէջ, ըստը նշարտութեան որոշ տարու է կայ տեղայնան մըն է, ապետային տեսակետից Հրեաները. մեծ թիւ չեն կարճում համարում է խորհրդային իշխանութեան մէջ, ըստը բարձր պատանաներում, կատարականն է կուսակցական վերին խաւերում նրանք գրուում են տալիս բնիկու տեղի Քրոջից. Ձիւնից, Կամեն, Ռադիկ, Սոկոլնիկով, Կրետսկից, Ռոմի, Լեոպոլով և այլն և այլն — բարձրութիւց ցտուկ անուններ կան բուլղարիկան Սոխոպուտում նրանք թիւր, ժառանգարակի, շատ է անտեսական, առեղտարան և արտակից գործադարութեան նիւնարութիւններում: Օտուշ, նրանք պարուն են երկնց բաւական գրգռիչ մեղով: Այլ ամենը տղայում է ժողովրդի մաս: Եւ թէն Հրեայ մեծամասնութիւնը ներքին և արեւի մշտուն և Հարուստարանի, քան բուն սոս ժողովուրդը, ըստը շարժիները պատանար համարում է Հրեութիւնը: Պարզութիւց արժանարարութիւնը շատ ունից է սոս տղայականութեան և կարճութիւնով մէջ, Կասկած չի կարող լինել, որ խառնակութիւնների զեղքում առաջին գուր լինելու է խեղճ ու կան Հրեայ տխուստարութիւնը մարդիկ ինչուց-ներին — փրկի՞ր Ռուսաստանը խաղը պատանար պատանայից չէ այտուց:

Գրագրութեան յարում է ստանդանային Հոլոտային Հարցը: միշտ է, Հոլոտ արդի նրա մեկնել է, կարամատերութիւն չկայ, ըստը նա ապուզ չէ, թէ վերականգնակա տեղ է այլին նստանում Հոլոտ: Զի պատանար արդեւ, որ մարդ մի նոր իշխանութիւն պայ ու ինչ նրանից այլ Հոլոտ: Գրագրութիւն տեղային է անեմալ տեղային մի որմը, որը նրան շատանուն, որպէս որդի տեղ պարմից Հոլոտ: Եւ այլ գտնուածքի նրան այլ բանում — նրա չեւեկից է կերթուց: Այս ժողովար, գրագրական այս մտայնութիւնը պէտք է Հաշի առնել: Գրանից է, թէ կարճութիւց, կարեան ամբողջակա սոստանի ինչպիսիութեան տղայան:

Արդեւ որոշ յոյսեր կարուում են ընդդիմադիրների հետ: Զպետ է շարագանեկ. ընդդիմադիրները ունայից քաղաքից ուր են Կարեանք ծոցում: նրանց շարժ համարում են, որոշ շարժի, քաղաքի դժգուտարբերը և նրանց ժողովրդականութիւնը մեծ է: Ռաջ գրուում ոչ մի շարժութեան յունեն: Հարի որովհետեւ, ինչպէս անտանները էլ երեսում է, ընդդիմադիրների մէջ անային տեղ է բուսում զիւրու տարրը, և Ստայինի ուրք, ժառանգ, քրեանում է, որ նա Հեղաշում է ինչպիսիքին: Ստայինն ու իր կուսակցիները այս արժանարարութիւնը պատանարում են, Սեղադի՞ր ընդդիմադիրներն երկնց ծրարում ունին Հոլոտութիւց քան յունեն գրագրութեան համար: Հոլոտարար, — հերոս թէ սխալ — Հոլոտարար համարում արեւ է, որ ընդդիմադիրները Հեղաշումարանի քաղաքականութեան են հետեւում: Իսկ թիւնամայից գրագրութեան կամ Հեղաշումի նրա կամքի ուղի մի մի փոփոխութեան կարելի չէ առաջ սերել:

Ռուսաստանում միջեւ արեւ ու ծուրը գրագրական այս երկում:

Ընդդիմադիրները, այնուամենայնիւ, այնպէս գործեն են խորհրդային իրականութեան մէջ: Հեղաշարժիները կիսանար Կենտր. Կոմիտէի և Կենտր. Վեր. Կենտր. — որովում Քրոջից ու Ձիւնիցիկի մասին: Այստեղ անկասկած է համարում, որ նրանց կարողանան Կենտր. Կոմիտէից: Հաստատանում են, որ սա անկարելի երկանց է և որ շուտով կը յանդիման նոր պատանարն ու մշտանար: Մի անունը, թէ Կրեւնի և գրում ընդդիմադիր պետերի մասին խորհրդային թիւրթեւում, Կրեւնիս և ինչ քանակութեանը բանամներ են Հաստում ամէն կողմից Քրոջից ու Ձիւնիցիկի զեմ: Ստայինը պրոպոս է կուսակցական շարժերը, յարել մեկնան ու ուղում է մարտի իր Հեղաշումարանների Հաշիք:

Ստայինը, այնպէս ամենքը համարում են, որ Ստայինը գրութեան քաղաքական արեւ է, ինչպէս սասում են, Ռուսաստանի անկարող թաղայանը: նրա զիւրք համարում է անուր: Հոլոտարար ընդդիմադիր տարրերի պայն ունիպայման, կայ գետ և մի մի ուր, որ այս պատանար կարողանայ նրան ստալային: Միակ իրական պատանայից Կոմիտէի ներքին կարողանում մըն է, ըստը այն եւ, շարժի մեղք անտան միջոցների, քանակայցում է և, եթէ որեւ ծոցայ Հարան լինից գրագր. գետ բաւական ժամանակ կը զգուկ փոխումը:

Իսկ փոխումը անտեսութիւն է: Այլ երեսում է ամէն բանից է՞ ժողովրդային կենտրոնական վերաբերում է՞, ժառանգ, անտեսական միակային: Քիչ անպանար խորհրդային իշխանութիւնը արեւն շարժ անտեսական պայմաններում է տպրել, որքան այժմ: նրեթական միջոցները պակաս պայտում է ամէն կողմ: Նիւնարարութիւնը արայ կերպով կրեանում է. եթէ, ասեւք, Հերոս Ը ժառանգ էր չիւնում, այժմ Հոլոտ մէկը: Արդիւնարարութիւնը անպանում է և արտաւարում արդարները չեն պայտում, որովհետեւ զիսկ չկայ գրամի քաղաքականութեան պատանում: Գտնուեաններն ու բունարները ամենեւում ունից չեն ստանում: Ետա տեղ էլ ունիցից գրամով չի արում, այլ միջոցներով կամ արեւնիցի ամենեւում, այլ ստանումով պտուտից կարելի է կատարել միայն պետական և կուսակցական խառնութիւնը, ուր, յամար, չի հարւում քանակով արարար, կարմիր զեկեր էլ խեղա քարեր են: Ստալ է ամէն տեղ միայն արեւնիցի կարճ պետական արեւ, որ ժողովրդային խառն և արտաւարում: Սերք Ռուսաստանում Հարցադրութիւնը տեղան չի տարանել և անպակա քաղաքից արեւնիցի էլ թուից, որքան հեղաշումարանական առաջին և միակ Հեղաշումարանութեան մէջ:

Ռեղաշումարան վերաշինելու երկու նիւթից զիստարանում է ընդդիմադիրները — որայ Հրուստայինից էր և այնպէս կարուն, արդարին թիւնար: Խորհրդից թիւրթեւը լինէ այլ այլ Հարցով: Արտադարմի մի քանի ուր մայու, նոր չիւնեցի ուղարանական գործիքները հետ, տեսայ, որ տաղանայ կարծեւում ընդդիմադիրն անել խորն է: Սեղա խառն, գրութիւնը Հեղաշում է: Ռեղաշումայի ըստը խառնի մէջ այժմ սասում արարար:

որից ազատ չեն և կոտորածները: Գանձաւում են, որ Սեկրայիան շահարկութեամբ է Մաշկայի կողմից, ուկրաինական բնակիչ Նարտաթիկները — Նանգեր, անտեր, շաքար, Շաքարատիկ և այլն — ծառայում է մտակողիները օգտին, որ Սեկրայիան Խորհրդային Միութեան տալիս է աւելի, քան ստանում է Կրտսից, որ վերկիտուները շարունակում են գնահատական բաշխարկանութիւն վարել ուկրայինցիները վերաբերմամբ եւայլն: Ելլը այս դրութիւնից չամարում է Սեկրայիան բացարձակ անկախութիւն: Այս շաքարի անտեր, չնչին քաղաքականութեամբ, միայնակ են ըլլել ուկրայինցիք, որոնք լեցում են բուն ստեղծութեամբ զենքի ամուսնաները:

Մտեական այդ օրամագլորութեան զմ պոչաբարում է Երկու ժողովուրդ մէկ կողմից ախտաւում է խոչար շինարարական ձեռնարկներով շահել ուկրայինցիներէ չամարաբար — այդ նպատակով վերջերս չեմք գրեց Ինկուպտայիս — Եկեղեցական Ինկուպ գլխով գրաւ: Միս կողմից, անոցք չարածանքի է Եկեղեցական սպառնալուծ տարերքի՝ կամուրջում թէ ոչ կամուրջում, որոնք խոչարով արտաբերում է Սեկրայինցի: Այս նուի գրա խոսք սուր շիւտ կաշ Մակուայի է Խաղաղի վարելիներէ միկն: Վերջին ուժաներէ ընթացում, ծանաւանց, Նազարաւոր ուկրայինցի սպառնալուծանքը գլխին զեկի Միքիլ և Անդրեասեան երկրները:

Ես Նուաբարցիցի աշխարհով, թէ է ո՛վ վերաբերում է ցոյց տալիս Նաւարայի ուկրայինցի ժողովուրդը: Պէտք է ասեմ, որ քանակածորէն չամարում է ուրախանաններէ: Մի շաքար զկրկում, Երբ ես սփում էի խոսել ուստերն, ի՞նչ կամ չէի քանակածորում, կամ պատասխանում էին ուկրայինցիներն: Երբ խմում էին, որ չայ էմ, գնաբերում էր իսկոյն փոխում էր: Իրել Խաղաղի չամարաբարումս, ես ուկրայինցի ժողովուրդին որոշ շարով ծածոքի տէ: Ի՞նչ չամեանութիւն ստախայ և հիմիկայ միկն: Խոսով ամենը իրենց չամարում էին ուստ, պարծանք էին չամարում սուս կողմեր, այժմ սուս անուկն են, սուսք բնակարանող այժ — ուստերէր չի սիրում: Անկեր իրենց չամարում են ուկրայինցի և խոսում են սկրայինցիներ: Ռուս յեղում են իսկ յոյժում է Եկեղեցական: Այդ պատասխանով Մտեական վերջերս Երտաբարակց յատուկ օրէք, որով անուկերը Նաւարանցում է սկրայինցիներն և գաւառում պետական պարտաւորեցուցիչ լեզու Սեկրայինցիում: Սեկրայինցիք թիւամուրթեամբ դիմարտերէր այդ օրէքը և ուղիտում են չգործարարել, իրել Սեկրայինցիք գնահատական իրաւունքներին չակաւող:

Խաղաղում էի, Երբ նոր էր վերջացել վրաց ձեռնիկների գաղթ: Վերջ ամենք չամարում էին մեզմ: Ուստ ամբաստանուց Պեկով-Պոյոժմուս զստապարանչ էին զգնակարարութեան, միշտու վրացիները, չամեանարար, թիկն պատերէր էին ստացել: Պատուում են, որ վրացի արաստանանցիները դուր են աւել շատ արեւելաւոր գաղտնիներ և, ստուարակ, զարե՛ ծամանակ շատ չեն պահել իրենց: Նաւարակութեան մէջ — ո՛չ ուստ, ո՛չ ուկրայինցի — չամարակութիւնացի գեպի վրայ ձեռնիկները: Ընդհանրապէս, կամ չեղանցով էի խոսում կամ անպարտաւոր:

զգեանակարարութիւն են խաղում... Թուաների մէջ խոսք գալլայթի է առաջ բերում, ծանաւանց, Անջապարիկի է իր ձեկներով կողմ ընտան սպառնալուծ տի Նեւ: Ընդհանր կարծիք այն է, որ Եկեղեցական պարեմէն լինելը սուս, անպարտան ծանուս պատիկ կատարում: Բայց վրացի է, իսկ վրացիներն այժմ է գորտ: են:

Այ՛, մի գարմանք, վրացիները որի մէջ են: Թուանամի իրական ուկրայ այժմ Մաշկան ու Օրշոնիկներն են: անպիսն զեր է խոսում և Ենուկիկներ՝ Կեղեցորդիկի քարտուղար: Եկեղեցական արտասուս է ցոյց սոյ իրեն ազատ Նազարային նախապաշարունակները, Օրշոնիկներն և, ծանաւանց, Ենուկիկներն չեւում վրացի սպառնակներ են և Կրտասանի ու վրացիներէ չամար ոչինչ չեն իմայում: Այդ բանում ես աւելի չամարելիք միշ չեւայ, Երբ առիթ ունեցայ գրելիս ծանցի Ծանոթ Ծանոթանալ: Թիկիտում: Իր վրացիութեան է պարտաւոր Անջապարիկն, որ զեղան յատապա Խաղաղի զստաբանում... Գ՛:

Արտաբարում պատանիքի իմ մի կնի բարեկամի՛ չեղանքում Նայի, որ ստալ միտ զեր Կրտասանը էր գրազան: Բոլորը դիտելն են Երբ որեւ տեղ մի էր գրազանում, ամենից առաջ նրա ծառ էին գոյլիս, ինկուրում: Երբ որ: Խա էլ արեւում էր, Ի Նարիկ, որոշ վարձարարութեամբ: Երջանում մեծ ազգայնութիւն սեւեր և թղչանուսք յարգանք էր վարելում: Այժմ էլ նոյն գործով է գրազան՝ անխաղած նախ ինչ որ կեմքերով պաշում, որ խորհրդային իշխանութեան Նաւարանակցաց շտապ կատարում է քարեկողովներ: Կեմքար-միտ գալլը շատ չեւարցեցական բանիկ պատմել անպակի կեմքեր: Ի միջէ այլոյ, խոսք մուայլ գոյնիցով ներկայացրել Արտաբար Նայութեան վիճակի: Բոլշեկիներէ մի քանի տարուց չբխումս այլաւեւորում անիկ արայլ և պարզացի, քան ծանիկն մի քանի տասնեակ տարեկներում: Երբ սերունդ, որ ստալ սովորում էր Նային, չիմա խոսում է ստեւերն և, ծանաւոր, չեղանքներն: Նայ գրտոցիները որդար մեկի վրանկում են: Նաւարանակի կեմք չեւայ: Գաղտնիք փշաւում է ամենիկ ուղի տիկն:

Թուաների ծառիկ դատանց, որ շատ խոսուցի Նաւարանակութեան և թիւանայ կոչ կողակներէ և Եկեղեցիներէ, ուսպիս կոչում: այլապարտացիներէ միկն: Բոլշեկիները չեւում են վերջիններս վրա: կապակիներն ասում են յուլեկիներին, Ե՛կեղեցիներն և երտալում են իրենց ծանիկն արտածուկ գրտութեան վերահանգածը: Արտաբարակ, կապակիութիւն չեւումս Նաւարանակցային և Եկեղեցականներէ անպի, ստալ լինը էր լինի յուլեկիներէ գրտել կարողը... Գ՛

Բայց ապարտութիւններ ամենանաւարարական մտալ վերապաւում էր Անդրեկովկասին, որ բաւական Նարտա պատանութիւններ ունեցող, ծանոթանալու գրտութեան:

Սիգնէ Արքայութից: Ընդհանր ամամբ, Անգրիկովկասում, ամենից անիկ ուստան կեք կողմ Անդրեկան է, իսկ Արքայութեան է՛ Բայց, որ ուստութիւն տեւի է գրազան, քան Թրտութիւն: Պարզ երևում է, որ Երտաբարութեան է այս լեզու-

Յսւմ ստեղծելով ուստարը: Արագի, սրեւեղ, յուսթային քանարութեան ձեռ ծառը ուսածը են և որ ուստը սակարած են: Պատարհանաւոր Հիմար-կաթիկները զիստը զեկարմարները, համարեա ամէն տեղ ուստ են: Այնպիսի հիմարկութիւնները, ինչպէս Արեւիկան է: Կառապար (Կուսթային ընդ.), Արամբա-րե, Արճիւր, շաղաքային անուսաթիւնը, քանկարէն ու վարկային հիմարկութիւնները — ամէն տեղ զե-րակցողը ուսածներ են: Ճիշտ է, որստային ձերձի-կատում է պարագանի: Կառապարութեան կարգը, խորանքները համարմարները, զորկամը և սարէն յարական զեր կատարը հիմարկութիւնները քաղ-կացած են ձեռ ծառայի թուրքերը, բայց ըստէ կա-տուելն ու արգելութիւնը անսանախակ է: Պատար-հան Արթրիւնը ուսածները ձեռքին է: Սերքը ձի քանի սրեւեղներ:

Արագի, Լեռքին զարմարը թուրք է՝ Թաղարով, բայց պնակարը ուստ է՝ Փարթա, և առ և վարած երկրի ձերքին զարմարը: Բարձրագի զերն է Փարթան-բում ձերկայ քանիւ, Քլիթի ստորագրել և նստ խո-սել: Լեռքին զարմարութեան զարմարը վարկու-նայեպէս ուստ է՝ Պանիւր:

Արարարութեան զարմարը թուրք է՝ Թա-լարով, իսկ պնակարը ուստ՝ Լարկիւնը: Այս զար-մարութեան բայց քանիւնքը վարկները արուսել են սրեւեղակար՝ Մարտով, զաստ անդուսթեանը՝ Արկարտ, զաստարագութեանը՝ Լարկիւնը, Եւլա-րանը՝ Եւլարով:

Գրեպտանուսական զարմարութեան քանիւնքի ձեռ ծառը պնակարը ուսածներ են: — ճիւղ-անուսախակ՝ Միստակով, անուսախակն՝ Սերկիւնով, անուսա-խակ՝ Բարձրագի, երկրորդականն՝ Լեռնակ և սարէն: Այնուամենայն զարմարը ուստ է՝ Փարթա, ինքը քանիւնքը վարկները չարը ուսածներ Անուշին, Կուսթային, Գրգիւնակի, Արամով:

Բարձրագի Տիստանակն Արթրիւնը Կարմարը թուրք է՝ Կատուով, իսկ պնակարը և իրական վար-կու՝ ուստ՝ Արարով:

Պատարհան Կարմարն է ուստ Կարմարտ, շաղ-ապար՝ Արթրի: Տիստանակն Արթրիւնը Կարմարը թուրք է՝ Մատարով, բայց խորհրդի անդամները և քանիւնքի պնակար ձեռ ծառը ուսածներ են՝ Կուսթա-կին, Բարձրագի, Եւլարով, Միստակով, Տրարիւնի, Բարձրագին:

Վիստարայեան կիսարմարութեան վարկութեան պն-ակար ուստ է — Արթրիւն, սրեւեղներ՝ ուստ — Թաղար-ով, անդամները՝ ուսածներ — Արթրիւնով, Միստակով, զիստարտար՝ ուստ — Արթրիւն:

Արեւմտայեան Միստիւնիւնի խորհրդի Կարմար-ը ուստ — Կատուով, արարարը՝ ուստ — Կատուով, անդամները խորհրդի Կարմարը ուստ է — Փարթա, սրեւեղներ՝ ուստ — Միստակով:

Պատարհան երկարուստը լիստանակն զեկարմար-ը՝ ուստ է — ինքնին Կարմարից, Պատարհանները և ինքնինները ձեռ ծառը ուսածներ են:

Արեւմտի վարկը ուստ է — Թարթով, սրեւեղ-նը՝ ուստ — Թուստանի, երկրորդ սրեւեղներ՝ ուստ — Օպարին, պատարհանները Արթրիւնը ուսածներ են:

Երկարուստն արարարն պնակար ուստ է — Ար-

թով, սրեւեղանակը՝ ուստ — Գրգիւնով: Կեկարտ: Պատարհանները ձեռ ոչ ձի թուրք լիստ:

Կուսթային վարկութեան Կարմարը ուստ է — Պատարհան, սրեւեղներ՝ ուստ — Բարձրագի, վարձու-թեան անդամները՝ ուսածներ — Պատարհան, Բարձրագի, Կարմարից: Բարձր պարագանները՝ ուստ:

Բարձր վարձարն անուսախակն վարկները ուսածներ են — Գրգիւն, Լիթիւն, Կանկիւնից:

Պատարհան քանի վարկները ուսածներ են — Կար-թա, Կարմարով, Կարմարից:

Բարձր վարձարները Կարմարը ուստ է — Կար-մարից, սրեւեղներ՝ ուստ — Պատարհան:

Արթրիւնը Կարմարները անուստը ուստ է — Կարթ: Կարմարը, արթրիւնները ձեռ ծառը ուսածներ են: Կատարհանները ուսածներ են:

Արթրիւնի պարկանիկական երմարան անուստը ուստ — Կարթ: Եւլար, վերստանուստ՝ ուստ — Կարթ: Կարմարից: Միստի երկու թուրք արթրիւնը, Կար-մարից, ուստ — ուստ են, Կատարհանները ուսածներ են:

Պատարհան երմարանից անուստը ուստ է — Ար-թրիւնը:

Այս սարէն: Կանի ընդ անուստ արթը հիմարկու-թիւնները վարձ, բայց որ կարգ որ Կարմար — ամէն տեղ ուստանութիւն է սարք Կարմար: Ինչ ուստ են անի, Բարձր ուստանակն շաղաք է: Այս սարէն է ընդհան-նից ստալին Կարմարից: Փարթաները և չարկար-մանից շատ ուստ խոսիլ է լուստ: Հիմարկութիւ-նի ձեռ՝ Կարմար: Բարձրագի, Կարմար, երկրոր-դական ինչու է: Արթրիւնի վարձարագարով Արթր-իւնը անիցից քիչ է զարմար: Արթրի ըն զատու-նիւստ: արթրի Բարձրագին ու թուրքից և արթու-րակար: Բարձրակն արթրիւն ունի զատուստները և վարձանուստ, զիստ արարարութիւնը սարթով է:

Այս սարթ անիցից քանիստ ձի շաղ Թուրք զատ-աստանուստ արթրիւնից նստ — ձի քանի Կարմար Կարմար — և անիցի զատուստները քանիստանու-նի, որ Բարձրակն ձեռքից Կարմար է, զարկն էն ուստները զիստ: ԵՐԿՏՈՔՈՒ ԱՐԿԱՆԻՍ արթրիւն էն վարձանու-նուստը — անուստ էն — ձիստ Կարմարութեան պատ-ճան է: Կարմար ձեռ Կարմար և ուստները քիչ:

Սի, իրար, Բարձրակն ամէն ինչ Կարմար արթրիւն-ութեան սար և զատուստ: Այս սի, Կարմարից ու Կատու-նուստ Կարմար իրեն է Կարմար անիցից, զարթ է Կարմար: Անիցի Կարմար են արթրիւն: Մատար-հան արթրիւնը ինքնինն է զարթ երա ձեռ: Առատուստ արթրիւնարթութեան ձեռ ծառը, Կարմարութեան, երկարուստի՝ կարմար են Կարմար նստ: Կարմար թուստ Կարմարութեան ձեռակն զարթ ու Կարմարից: Կարմարից Կարմարութեան — և Կարմար ինքնին Կարմար Կատուստանուստ: Արթրի և Կարմարից է սար քանից անի ձեռ Կարմարութեան, որ Մատարհան ընտարով և Արթրիւ-նուստ Կարմարից:

Այսպիսի արթրիւններով զատար և Կատուստ, որ ուստներ — ինչ ուստ ուստով և ինչ ուստ Կարմարից որ Կարմարն Արթրիւնի քարմարից անիցից: Անիցից Կարմարն սրեւեղը սար անուստից սար արթրիւնից: Ինչուստն պատարհանութեան ձեռք Կարմար անի են Արթրիւնը: Կարմարից Կարմար

վարութեան, ազգային դատարան, ազգային կրթութեան, ազգային վարչութեան և այլն — ըստ կրկնի բառը կարելի գործելը, ճանաչում, անուսական աչքերիցը ու ազգական զգրբը առկն են կրկնը մեզը: Ազգրբեանի նախը գնում է մինչև շնչոց ու նեղ, իսկ նեկարանի զգրգանք, յանախ, լոյս զանախու ճամար արելն չի անկեմ: Քաղաքանի նախանքը չի նուստ են անկն Քաղաքով, նոր Նորք են վարում, նեկարակումսթեան է անցկանում և այլն, իսկ գրանուսով սխում է նախին խառնել ու ազգութեանը և զգրբէ յոյնն չի չիմում: Անհասարակ, ինքնզգային իյնամովեան զնիցարար վերջըս անհնչէ իկ Ազգրբեանով է սրտայայտում: Սթև Ոսպունք էր կողմ զնեցն, ճամարս նոր ոչինչ չի չիմել: Դանձակում ճիշտն մեկ-մեկու գործարան է չիմեմ: Ոչ էր իտուր, աչքը ընկնուց մեծարել շնչոց ճեմեցը: մեծ գրանարներ Եստեսում են արկարի գործերի վրա, որոնք նշանակութեան ունեն Յուսաստանի կամար — Նախաշնչուն, բաժնակ, միմարաններ — և որոնքն անզական ազգութեանութեանը շատ գն է սպում անասական և ազգային անակունքները:

Անուսանկանելու, գրգորութեանը Ազգրբեանով բառական աշտուու է. Ազգրբեանի Քաղաքները որպէ կերպով ճառանուման, ապր են գրանում: Գտարատում է ազգային զազգաբարով սքեարապ նոր սեղանը: Զգայն կենդանութեան է նկատում զգրկանուսութեան, սքեարի ընդառուսում: Քաղաքների նշանաբանութեաններն իրենց ցանկով այժմ բանում են կրկնորը սեղը, առակներ՝ վրացիներն և կորթորը՝ Եստեսները, Յ շարքանքները, Յ անապիլը: Քաղաքում կայ ազգային թատրոն, որի յնամանակ յարիանը կատարել վերջերս, ազգային թանգարան, զբոսկան մտնութեանը և այլն: Ազգրբեանի կենը, որ այլնու գորք է կենչ լազգայնից, ճանաչքում է ճառարական կանգնելն, երևում է թեմ վրա, զարուսում: Ժողովրդական կրթութեան ազգութեանը, գրանուսներով, թրջուհիները Եստեսումն աշխատանք են կատարում:

Շատ ճեռարբարական գրութեան է անկեմը: Ըրչեկիները Ազգրբեանով արեման են ազգային կուսակները, այժ են առկն ազգային արքայազման, ճգում են առաջ, գնում են ազգութեանի զանից: Միև կողմից, նախ յուշեկիները, ունեցողուն են անուսթիւնը Ազգրբեանով, ստեմում են արկարի պայմաններ, որ բազուն է բամբակարներ շրջանները միև մյուս կողման Յուսաստաններն: Քաղաքակրթութեան շատ նախանքներն առը է բերում զգրգորութեան, զոպոց ու գրմարութեան ազգրբեանցիներին կողմից՝ Մասկայի անասան միմարութեան զմէ: Այս ինչորով Գուսնիներն արարելութեան կայ: Կամուսիրտ թէ քչ-կամուսիրտ — ըստընն իչ կամուսիրտ են:

Զոպուսում է արքայն սանկական ազգիցութեանը Ազգրբեանով: Անգազում, զապուսում է: չնց լիզում, զբազանութեան, զազգային կրթութեանը ան չիմարում սանկական են: Ազգրբեանցիք սնում են սանկերին ինչում և զարկանութեանը: Գարգիներում թիչ չն սանկի սանկիներն: Անգարան՝ ճեռարմի ու ներքինան ապրել է արքայն սանկական ազգիցութեանը

և կրտասարգութեան կամար: Մասնաթա Ինտան անհատագործըական զնեցն է արտադ: Թէ այս ազգային-կուսարական կամակրանքն իր թեմէ Ինչ զազգական շարքերութեանն և փոխազգութեաններ ունի — գմար է սանկ:

Ազգրբեանի կանգը շատ անասնի կողմեր անի: Անարբարներն և նախկան կանգով: Բող սանկ, որ լան զրքմ այժ մասին: Շատ է սքեար պատկերը: միշտ է, նախին թիւը Քաղաքում սրտանում է ի նախն Նարարարի, Քեղեցիարի և Նաչատանի միև մասերի, ըստ այդ զանգանք ըստարմին կրեմի վրա է ձգում և ոչ մի նաչատանի կանգը չունի: Կրթական գործն՝ ինչն: Անասարանն կուսն մի ոպարմիկ ինտարկութեան կայ, որի շուրջ շնչեցկում են մի ցանի անասարանում մարդիկ — մչ մի շարժում էր մարցում Նայ կանգում: Նախերին մտնուսնաս սրտակերպը անտում է մարց Նախերին, ըստ լիցում է չիմական և անցկանական նիթերով: Ճեռասական ինչորով արանմանում շատ չէ — նորն ինչ որ է միաներին — ըստ ճառար, ճառարական անասկանից յուսաստանական է Քաղաք նաչութեան չիմանը:

Արաստանի մասի կրկն արտիտ խոսմ: կրկն մեկ շատ են գրում Թիֆլիսից: Պոպ է սանկ, սանկայ, որ Արաստանը սանկից շատ է սքում ինքնզգային ինչանութեանից: Անի բարք սանկանք միմաններ են ստացում Մասկայն: և ինչ՞որ սանկ չի չիմում: Թիֆլիսում չիմեցին մի նկնն կեկարպանայն, որի վրա մաս ի միման բուրի փոյ ճարեցին: չիմո էլ չիմում են ինքնին կեկարպանայն՝ անի մեծ և սանկի թանգարտը: Միմում են մի մեծ կեկարպանայն էլ Քաղաքի մաս: Նոր գրութեաններ են չիմում՝ ցեմանի, մանուշի, կանգարտիտ և այլն: Միմում են նախորդ նախեր: Թիֆլիսում և գրանուսներում կատուցում են ըստմարին նոր լիմանը: Ո՞րտեղից են անունում այդ գրութեանը. — մեծ մասը Մասկայն, նոր ճառում են կրք վրացիներ՝ Մասկան: Սքրտիներին է նուսկիմէ, որոնք ոչինչ չեն իմացում վրացիներին: Մասկանց, մեծիկիմէ թուց վրացի է և անին կերպ արխատում է ոյնն Արաստանին, առաջ ցալն վրացիներին: Թիֆլիսում էլ նուսում են նուսուց վրացի արգանկները՝ Սքանկարիտի, կլիմաս, Յիմագար, որոնք կլիմասը մասնագութեան արն է, թէ ինչ պատուներ փրցին: Թիֆլիսում իմ անում էին, որ եթէ Սքանկարուտիմն ու կլիմասն որչան Մասն Նուսթ սարը սեղանուսն մի ոյնի սեղ և Մասկայնից զքում ինչորն — անգարանուս կատուս:

Այս անասկանից, շատ բնորոշ է ճեռանկ սքրտուկը: ինչոր ցգութը, ճառարանք ինչքանում է սքեարանագութեանից: ստանկար նաչարներով անկն Նայ զկաղաքները թշուու կանք են վարում կամ սարկանք ցրում են Յուսաստանի զանազան կողմերը: Ոչ ըստ չի մտնում քանից մասին: Ընդհատուպը, Անաստանում զքութեանը սեղանման անի լու է, ըստ սնա ճամար: Յիմական Գործիքը որչան է Արաստանի անգարանից զկաղաքներին կամար յուսարանն չեն ցանկանութեանը ինչ — ՍՊՊՊ կեկարպ Ուրի շրջանում և որչան անգարանութեան է՝ Թեղեթը շրջանում: Թեղեթ — է թեմում անգարանը ազգիցութեան

դեպքում որքան քաղցին Սուշի շրջանը, ձայն ոք հայ հայաստանի ու պայթական բնակչությանը կհուշ շատ մեծ է, իսկ վրացիներով Մուսուլայի միջոցներով ի հայ եւ յառեկներուն ի՛ գաղթեցնում են: Իրական շունքն ճարտիկ արտեսուրդ Մամա Գուրբի սարի մասին...

Բացառութիւնը զարդ է. Օբշինկիկներն ու Ռուսիկները աշխատած են վրացացին Սուշի շրջանը, որովհետ կարելի չէին միջոցին վրաստանին: Այն, ինչ որ շտապուցէ անկէ մենչիկներին, զլսուի է պաշտուրդէ կիկների մեղքերով:

Քիֆիսոս այժմ մի մեծ, լքեց զարդն է, որ մրցած է Մուսուլայի հետ: Բազարը ամբողջական վրացացած է: Պատական ու զայգապահ խեղճարեւութեամբ, վարցուած — ամեն անց սիրուց վրացիներն է Փարսի անուաններ վրացիներն, յայտարարութիւններ վրացիներն, վրաց հասարակարգ, սարգալինն ու դրամատիկական ազգային թատրոն, դրամատիկական հասարակութիւններ, անհայտ թերիկ, գիրք: Վրացաթիւեր ապրում է շարժան ազգային կենտրոն, ու վրաց ազգայնականներն ներշնչողները Հնչ վրացի կամահայաններն են Այլ և պատմաբար, որ վրաց մեծահիմնիկն որ անկէ ու անկէ կարծում են երկրում իրենց սարք մտնի հայր, վրաց մեծահիմնիկն է Զարգիստղ— դեմոկրատներն գործը այժմ կատարում են վրացի կամահայանները: Առաջիկայն ու պատմաբար չէ քաղց, որ վրացի մեծահիմնիկն է Զարգիստղը գաղափարութեան առթիւ վրաց ազգայնական խառնուրդ — կերտողներն, դեմոկրատներ, ցարկներ, չեղարաններ — քաղցի բանասեր հանգիստ ինչպէս փարսիական-Ռուսիկներն ու անուարային: Տեղ-տեղ էլ մեծահիմնիկը հանգիստ նորմալա թանակներ: Այլպէս, Փոթիկում, ՅԱՄ-ից անկէ շարքային մեծահիմնիկն ժողով գաղափարով՝ թողարկում փարսիական-Ռուսիկներն զէժ, Ի Նարիկ, որ քանան որդ զիս կատարում է ի՛ քաղցիկներն զցրուածը, բայց անհրաժեշտ իրողութիւն է, որ վրացի մեծահիմնիկն ու թաշինիկներն միին զպայտարական անընդունար անկէ ու անկէ փոքրամեծ է:

Վրաստանի շինարարութեան մէջ կայ մի շատ շտապուցական կարգ. կատարուց այլախառնիկ մեծապայծառ մար ազգիները և վերին խառնիկ Կառնեմեմուութեան: Ժողովուրդն ինքը համեմատաբար թույլ մեծահիմնիկներն է ցուց ստալիս Միւս կողմից, շինում է, ինչպէս ստում են, վրաց գրուով: Ուրիշ պարմաններում է անկէ հմուտ զինգրամութեամբ՝ ծախսած զուսմեղքով անհամեստ անկէ շատ քան կարտադրելը: Այս անսակոյն, Վրաստանը նիշո հակապատկերն է արաստանի: Վրացի կամահայաններն մեծահասարակութեան, թախան խորքի, Քիֆիսոսում է Մուսուլայում վրացիան ազգայնական շորտի: Վրաստանում Համախորան են բարձրաժի դրամատիկ ու ժամանակակից արտք, Նորոս մէջ բառական մեծ է Կաշիբի թիւր, և քրոնց միջոցով չնայած է երկիրը, կատարուած են երկարապայծառներ ու քրոնցաններ, փորում են ջրանցանք, մշակում է ծխախոտ ու բամբակ, գործած են Կանթերը և այլն: Վրաստանի քաղցիկներն մէջ անկայի զիս է կատարում, Ի Նարիկ և աշխարհակարգական գիրքը:

Հարցաթիւեր Քիֆիսոսում կայ է կեանք, ազգաստան, անպակեցիկ որ Կորթալին-կատարական կեանքի քորտի: Մեր է առաջնայ նախկան Քիֆիսոսը — հայ մասունքն ու զբաղանդութիւնը, թատրոնն ու զինգրամաբար, դրամատիկական, բարձրագույն կան է թաղութիւն այլ ինչերութիւններ, ու ք է Քիֆիսոսի մասնաբաժանութիւնը — աստիճան է միայն մասնիկ: Հայ բուստուադախի առաջնայններն սկսեցին ու զարմարանները, բանկերն ու խառնուրդները կատարականացան են, այսինքն՝ անկէ են վրացիներն մեղքը: Արգային կուլանները — ներսիական զարդիկ հայտնայ շնք, յայն վրացի անկէ ու խառնուրդը, Մեկիսոսում արժեք անկէ կարգին և ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն...

ինչ որտեղի Մեր է առաջնայ նախկան Քիֆիսոսը — հայ մասունքն ու զբաղանդութիւնը, թատրոնն ու զինգրամաբար, դրամատիկական, բարձրագույն կան է թաղութիւն այլ ինչերութիւններ, ու ք է Քիֆիսոսի մասնաբաժանութիւնը — աստիճան է միայն մասնիկ: Հայ բուստուադախի առաջնայններն սկսեցին ու զարմարանները, բանկերն ու խառնուրդները կատարականացան են, այսինքն՝ անկէ են վրացիներն մեղքը: Արգային կուլանները — ներսիական զարդիկ հայտնայ շնք, յայն վրացի անկէ ու խառնուրդը, Մեկիսոսում արժեք անկէ կարգին և ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն ուրիշ անհրաժեշտ նշաններն զնքուած փոստուրդն...

Ինչ աղչեցրեց է մի սարէ բուն — ան անսաման ստեղծութիւնը, որ վրացիները ջայջ են աշխու զնքի Հայ ստորը: Հարցաթիւեր վրացիներն աղքիկ ճկատում է Վրաստանի անկախութեան խոչնդողում: Հայ քրոնցականներ վրացական չէկայում, հայ կամահայաններն մասնակցութիւնը վրաց կեղեցիկ զէժ կատարում նշանաններին, ինչպէս Նախ 1924 թ. օրոնախան արտաստարութեան մեծածախ շաքարայն շարքն է վրացիներն խաշիկ զէժ: Հայերն էլ՝ բուլղիկները գրան որչ շարժով արիկ են աշխի՛ իրենց անխորհուրդ ու աղաքական եւրոյթներուն: Սրերը, Նորիսկ ստորահարչակ Վիշնիկով ու Չուչուանովի որով հայ-լրացուած յարաբարութիւնները աշխարհ վրայ չեն եղել, որքան անքոր: Այլ մասին ոչ ոք է մտածել է լուրջ մտանել: Բուլղիկները կեթաճանկը կորչին, ինչպէս զնայնուկարան Դալցիկներն ու Վելիկոյանները, իսկ Հայն ու վրացին կը մասն կոչուողներ...

Հայաստանից իմ ապագայութիւնները շատ բարդ են: Մտնանկեց սկսած տարբեր աշխարհ են ծածուեւ երկարութեան՝ իր երբեքն անկախութեամբ ու խեղճութեամբ, կայարանները՝ անմարտ ու մայր, ճամբարայն ու կայարանը յազմութիւնը՝ Եմարտուտ, ճեղքոտապատ, քորը, ազգայնիկ բաժնաները, կայարանի կողքի քորայտ խառնութիւնը, չէկատարակ անմարտանքիւններն ու վատութիւնը ննչու պայտարութեան են թողնում: Վարդանէր չեցան են քերիկ քերան: Մարտիկ իրար չեն խառնում են զպայտարաններ, յորս կործար Եմարտը: Բազմականութիւնը խոցիկ կիր չէ — աստիճան էլ որչա շատ է: Առաջ մարդու առջև շատ զմարտութեամբ են թաղանդ: Երբեքն անխորհուրդ ծաղուկ ճարուկ հոգին:

Առաջին ապագործիները Հայաստանից շատ հարթ է: Բայց աչքովն է ծիայն առաջին հայեացքից: Բա՛նց է ծանկն զայսանքն ու գիշերքը, մայրի փոշիներն եւ ու զեղին, հասթթանայ, խոսէ ժարկունց չեա, աչք պատանջի շինարարութեան զքա՛ շինելու համար հպարտութեամբ ու պեղորտութեամբ: Հայ ժողովուրդը մէկ ժողովուրդն պէս յմտն է աշխատանքի: Հայկական զիւրիկն ու զարգանքը ծիւծիւ աշխատանց են: Եւ կամայ-կամայ պատեհագործի հասցանք վերքերը բռնուած են, երկիրը սկսած է շունչ առնել:

Հայաստանի շինարարութեան յատկանշական կողմը հետեւեալն է:

Նախ՝ չկան, վրաստանի պէս, խոշոր պետական կառուցութիւններ: Եթեակի ջրանցքը կամ Երեւանի Հիդրոէլէկտրակայանը կամ Երեւանի Երկաթուղիի Երեւանի արշիւ: Այդ բացարձակ է երանելով, որ Հայաստան մէկ է զբաժ մտնում: Գրա զիստոր պատահան էլ աշիւ է, որ Հայ ըսչիկն վարչիմար ընդհանուր առմամբ ոչինչ ժարգիկ են: Մինչ վրացի Օրշոնկիկիներն ու Ենուրիկիներն ժառանգել է աշխատանք են վրաստանի համար, Հայ Միկոյաններն ու Կարաբոյանները խել չեն հետաքրքրուած Հայաստանով, մաւր մաւրն չեն խօսում Հայ ժողովուրդի համար: Մինչ Օրաշիկաւաւիկն ու իրաւան համաժողովութեանն ու անդրկողովսեանն միջոցներէց խոշոր պատաններ են փրցնում վրաստանի համար, չունկիներն ու Ենուրիկիները չեն շա՛րքար-ժողովուրդը Հայկական իրաւունքները պաշտպանել: շոգիկից էլ այդ երանց աչքին, յոյս Երեւանի վարչիմարի՝ զուսպան մարտունքը Արտ. Կարեկիներէր, Մրտուեաններն ու Ենուրիկի մաւրն խոսելի խել անկողի է: Երանց բանի անց զնոց չկայ ո՛ր թիփթիւում, ո՛չ Մոսկուայում: Այդ պատճառով միութեանական ու անդրկողովսեանն Հայաստան, համեմատաբար, շնչին բան է մտնում Հայաստան: Իրով է պետական շինարարութիւնը սահմանափակ է ու փոքրաթիւ: Անչին է ու Հայ ըսչիկիներն զինն ու մասնակցութիւնը երկրի շինարարութեան գործում:

Ընդհակառակը, աչքի է գարնում ժողովուրդի բոլոր խուրքի յարան աշխատանքը: Կողկական հանրապետութիւններէց բոլորից առելի Հայաստանում է աշխատանք թափում, Աւստրալիայի, Երեւանի, անկերից փչի Հայաստանում է աղբիւրը ստացուած: Եւրո ջրախից է վտանուած մի փոքրիկ եւսանձ կատարելու համար: Գուանադը ընական աննպատակ դաշմաններն են — հոյի պակասութեանն ու աղքատութեան, աշխարհապարկան վտա զիւրքը, արտաքին շուկաներից հարան լինելը, հանքային հարստութիւններն սակաւութիւնը է աշին է աշին: Եւ այդ պատճառով ո՛չ մի անց ժողովուրդը աշխարհի ապագան է ու ապագայութիւնը աշխարհի մայր-բայի չէ, որքան Հայաստանում: Աղքատութեան երկիրը ժողովուրդը արտադրութեան է, հետեան է կրկին ցանկանարթել: Առկել յարգել է այս, յայց ո՛չ մի միջոց չկայ կրակելու զքա զէմ: Ժողովուրդը խնայուած է երկրի նեց սահմաններում: Նինչու ոչ չկայ:

Գեաթ է սակ, որ կառավարութեան էլ ոչինչ չէ անում արտադրութիւն առաւել ստանելու համար: Ընդհակառակը, կարծեա զո՛ւս է որ ժողովուրդը հետեան են

մուսուսան: Իր զլուրի հոնդիսա կը լինի: Եւ, եթէ հաստատուել լիննոց Երեւանի ոչ-կամաւիտ ժառանգութեան կաններն ստանալինք, ըսչիկիները մեարդ սակից կայ իսկ թաշխարհում էլ են արտադրութիւն: Կամաւիտի յայտնաւոր լեւսակիցը մինեայ չէ, Թէ ուր է ապաքիտ: Նայր՝ Հայաստանն է, Թէ Կուրանում:

Առանձնակալ հետաքրքրելի, ինչպէս է կարելի է առաւել անել արտադրութիւն: Միկոյն խոյի սովի լուծումն է: Մի բան, որին կարելի է հասնել երեք մեղով: 1. Հայաստանի սահմաններն ընդարձակելու: 2. Թաւրերին անդամոյնելով Քուրանը ու Երանց անց Հայեր ընակեցնելով: 3. Հայերի առին բաժանով Եւրոպայ-Ասիայի միջին շրջանը, ուր, անկան, 50-100 եւր ընդկէ կարելի է անդուստրիկ: Գործնականութեան ու անմիջականութեան անհրաժեշտ անկողի անկողի անկողի անկողի է: Եւսական է ծիայն կամեակ: Հայ կամաւիտները չեն կամեանում այդ: Նայազ որ յանկարծ երեան սպասու՞ր...

...Էս ու վտա բան շատ սեռայ ու յայցի Հայաստանում՝ Եթեակի վերաշինութեան, անկող զազկաններն ստանալանք, Երեւանի համարաբար իր հրաւայ ուսանողներով է պարփակարելով: Եւսանողան, արտադրական կայան, որ մաւրաբայի զէմ կուտ լուսազոյն շատաստութիւնն է կովկասում, Հանքային մասնաձեռնարան, անը կենցաղը, փրսմանը մայրաքաղաքի փոզոցներում, Երեւանի Երեւանի ու արտաքին, սակաւ այս բոլորի մաւրն, երկի, մեց զբաժ են մեք իրկանեցնելու: Գրաթիւս շատ երկարաց — վերջացնել:

Հայաստանից հետագայ անեւուրին յուզան Երեւանի աչքիս յայ, Երեւան՝ Երեւան, Երեւան ու արտաքին բոլոր-հարցը են մեք հայրենիքում: Հայկական յայրենիկան անտանուի ընտանաւորութեան, մեք ժողովուրդը պակն է հոյու արիւթիւնը, աշխատանք է, անկուծուծ, արեց-հոյցի հայ է, անտան է ուրբան սպասակալի յայտով: Զարմանայի է այդ ժողովուրդի կենտանակութիւնը, սեռանձան՝ նրա հուսաթ, սպրելու անկուն կամքը, Անպրիկ կամ անկողի չէ կրկին...

ՄԱՅՈՒՆԻ

Ո Ր Ր Ա Ս Ր Ո Ւ Մ

I

28 Մայիս, Լեւինակաւ:

Համայնաբան զպատեհագործի ընթացքում, Հայ ժողովուրդը՝ մի անկան էլ Վաղարշապատ քաղաքում, սրկուցի իր ստոր: արեւմուտ ստանայ իր պատուութիւնը: Նրա միակ յայտն աշիւ էր, որ այդ ստանալանքը պէտք է լինի իր վերին ստանալանքը, որով է պէտք է մեք ըրեր ժողովուրդին անեւուրիկին իրաւունքներ:

Բազմաթիւ կատարաներից յետոյ, հայոց պատուութիւնը յանկու իր ցանկուցի կէտին: Այդ կէտը Հայ ողբի պատարանն էր, Հայ անդրանիկ հանրապետութեան սկզբնաւորութիւնը:

Հայ հանրապետութեան ստանալ օրերից իսկ լուսնան հիւսան հայրենիքը իրաւունքները հա-

առեցեցն Հայաստանի ցանկացած զարգանքը և ներթափանցեցն Անկերկոմի ինտեռնացիոնալին: Այդ սնկերները նա սրբերն էին: Զուրկ ճայաբան սիրուց և գուրգուրանքի՝ Կրանց շունեան աշխատանքով շուք էին բարձր, որպէսզի ապագայում զարեան ինքնուրույն անասանք և պատկառ ծարցիկ նայ ժողովուրդի նստան: Սակայն, Ի՞նչ է կատարուած այսոր այդ ճայաբան սրբերը չեան: Անկերկոմի և անպատարեր դիմումատնաթիւն, նստն Անկերկի և Անկերկայի սլ անարկներով գնանուք:

Այսոր Տարբերներով սրբեր են ուղարկուած Սուխում, Աջիդ՝ 14 տարեկանից մինչև 18 տարեկանը, որոնց մէջ մեն ժտոր աղջիկներ են: Սրանց, սակայն չհասած իրենց անգիրք, նստուարներն, սեպական վրայից, նայ ապրանքաւթիւնը գնում է շէնք գումարով և տանում իր անեղը, կոչ աղջիկներին զարմուտ ևն սպասուելի, սան և զաւարի աշխատանք կատարելու ամար, որի գումարն գործաւ սրբ աղջիկներին վճարուած է մի կտոր շոր ւոց:

Ննոց զարգ, մայն Շահ, Անկերկոմի Սուխում ուղարկել ց Սուխոմ սրբեր, Կրանցից շնոր, մէջն ճայուով, 17 տարեկան աղջիկներ էին, որոնք ճեանուած էին Պոլիպոնից 1 ցարգիք արքանիկներէ ժառլ՝ աղի արտաւարկներով և բարձրաձայն ուղարկուած Սուխոմական քրմականի լայ չը սայ, որոնքին քրմական գնմն անտարար գնում: Եւ սրբերը դիմելն, որ իրենք գնում են ճարեկան, որ իրենց տարեկներ քրմական աշխատանքը զատապարտելու և ղեշարցան, որ իրենք Սուխումուած գումարու են տարուկներ:

Այս իրենցիկ զարգանք յայտն է - մի տարուց շտայն Անկերկոմի ճեանայնու և Հայաստանի և սրբեր շաննուտ են նայ բաշնիկներին: Ընչպէս շարտապէս, սովոր և անտեսապէս ուղարկելն բուշիկները, շունեայով նոց Հայաստանում՝ անկերկացիներէ ճեան պարտն են կատար, որպէսզի Պոլիպոնի սրբերի ապագան սպասուովնուտ նպատակով՝ սրբերին ուղարկեն Սուխում ճարեկան: սրտ պատասխով սկսում է զերեմանուտնաթիւն սրբացն:

ԳՈՍՏԱՐ ԳՈՍՏԱՐԻՆ:

II

20 Մայիս, 1868նիակն-

Անկերկացիք, Համալսարանայն պատերազմից շտայն, կնամ Հայաստան, Հայ սրբերի ինտեռնու և իրկելու նստար: Հայաստանի գեղեցիկնից սովալուով կրկաններ, ինամեցին ու ճննացին: Տարեկան արտաբան, փաշերք ճննացան, պատասխներ ու ճանխաստակ աղջիկներ զարման: Յղթի՝ վրտ սեն ու սայրտանն էլ շոխեցին, գրագու զարման, կրկեցին: Եւ թաւու էր, որ Կրանց մեր իղունի Հայաստանում մի զանի նայար սխար պետի ինտեռն, իրեն ճանխաստակ ան ճնողներ անգամ ճարի պետի գումելն: Յայց այց անկեր ճնոր գրտ կնամ, բարեկան ճարգիկանց ուղիղ իրեակայութիւն: Մեր այս օրեան աշխարհում Ի՞նչ է լուս վերացան, որ այց այս վերանար: ... Օրեկից մէկը, Անկերկոմի որոշոց սրբերին սրել էր գործարկելու ճանխու նպատակով:

Խորհրդային իշխանութիւնն էլ զայց ճնողով ճանխացիք այց սրբուածք: Սրայն նշուածանք շայտարակի՝ ցրել որոտիւթներ. թո՛ղ դնան կնամք մտեն և աղանք: Անկերկան կոմիտէին կից կարեցան, այտ պէս կոչում ճնայր Սելիթիը զկատարմանս՝ կրկաններին քրախտաւարացիներ մի ճարեկ, որը խորհրդային ներկայացուցչի ճեան միտանք դիմելք սրբեր յայտը մեն սրբերին և որոտիկներին արձանագրեցին: 14 տարեկաններ մի որտւմ զարման 34 տարեկան, 15 տարեկաններ՝ 20 տարեկան: Եւ այսպիսով, բաւասական քրատակներ (ճնայ) և ճարանագրուներ զուտրերին: Երկուս որ շտայն 200) ճնողց բաշխացան մի էկելու (վնացը) շարեկց գնպի Սուխում, իրք թէ, այնպան ճարիկանց զարտաթում ուղիղս պատասխն է ճնայն սեղանարեկու ճարտ:

Նշեցիկ զնկարանք էր տն Աղարիկ Համարաներ՝ պրակցի մի խուշիղան, Բաճճուտ անկերկոմի Բովմաս (Ֆինանս), որը միացած Անկերկոմի Խախումի ներկայ շայտուցէ: մի ինչ որ Շելիթիկոմի կնամ՝ շանում է վրտվիցուցիչ մի միտը - աղջիկներին ճանխու պարենի բաժանակ: Եղանքը ճարպիկ՝ յնկել էին զն ու գնն, իսկ աղջիկներ Հայաստան կնկիկի պէս, վարկիտ Հայաստանից շար կարմն են նստյում, թայց ոչ մի սեղից անուսիւն շէք ճանուած: Այսպէս, ճարիք Անխաւարացից զուտ կնամ 200) ճնողով, իսկ տնչ ճանու... 50 ճարի: Միտանք կամ վարտան, կամ շաննակցին ճարի, գրագու, անարագու, օտի, արկարի և այլն:

Աղարիկ (Ֆինանս) շտայն կնամ Անկերկոմին գնելուցն արկաններէ ճարեն՝ շարտեղով, որ Սուխումի Հայ զարտար ուղարկութար կրկուով նոր սրբեր, միտն թէ նրանք ինեն տաւոլ և սիրուն աղջիկներ... Սրուշոց Անկերկոմի սրբերից պարեն միտն 2000 ճարի, իսկ միտանքի ցրիկ: Այս սրտան ճանուսիւն տեղ և կատարուութիւնն ներկայացուցիչ սրել յ Սարգսաներ: Այնուհետեւ ճանխար մուկ և սրբերի կրկերք էկելու, և պարեմով մի ճարտ տնչ շո ճարտ կամ վարտի էր և կամ սրելչ զանարան ճարգկանց: Սուխումի ճանխարտուած միացու փաշարթիկ սրտուկներին ճանար տար ևս զմիտց և բարձրանուտ շտաներ շարտիւթնով սպասում էին սիրուն աղջիկներ զնկու, ճարթի էին զրեւել: Եւ սնա զաների բաժանման տարի կուէ և ճարտու, զրուտներ են ճարտուած, զար շտն է խաղում...

Այսպիսով սնա վնանում, կորչում է Հայ սրբութիւնը: Բուշիկներն ճանուն իրենց նպատակներ: Հարուց և որ նրանք արանքում ու փնթիւթում էին, թէ՛ սրբերը չկուտան են, զարտուտան քրկանքեր կն, քանխուտայն տար են, քանխուտայն սրտի պատասխն չը ցրանցի թէ թշ: Եւ սնա պատասխն են: Այլն ընկ՝ Կուտուտներն պետի շն ունենոյ զրեկու տարեքէ ճանխութեանս զէմ...

Անկերկում աղջիկներ կային, որոնք մեկ-երկու տարի շտայն ապրանքու ին իրեակարգ պարտցու և պետի զանայնք կարտուկները գրագու և ջրեկցին Թիւնի զարտուովայն ու Սուխումի ճարտար:

ուպրում են Հայաստանի կառավարութեան և Ամերիկոյի մշին ազնիկ շաղարիկի և շքեղ անարարականութեան զերկր Բայց ի գուր. նոր էլ իրիկ պատասխանութիւն է տեսնում: Ապարէկ Կիֆոյնիքերը շատեալու են իրենց շրջանը գործը: Եւ որքան ենք որտեւ են յայտը թ'՝ չաւ էր ձեռք փոսոցում ժառինք՝ մեծակներ անտարութեանք և այլ որք յանտիկնք...

Իրոք որ շատ սե օր է բացել խեղճ որբերի զիկն...

ՄԱՐՍ

ՁԵՐԲԱՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՅՏՈՐ, ԶԱՎԱՅԱԿ.

Ռ (դրաս. . . Իրևան.

Ձերբակցութիւններ, բանասիրութիւններ ու աթորները շարունակում են յայնչ Հայաստանի ժողովրդին: Այսուհոյք Բուսաստանի փոխարտը Ս) բանասիրականներն ժրջանը են ԹԻՔիլուսում պատուոց բանասիրականներ չնա ե թորքին ազատը: Հեռախառն Բուսաստան, Սիբիր, Աւրաիկ կողմերը: Ենացան նամակները երևում է, որ աթորականը գորհուրելի վիճակի մէջ են. ոչ ոք ունեն տար Հայաստան, սուսն չ, ծխախոտի: Կուրցանի գործով գաղասպարուստ Սահակ Ստեփանեանին և ժիւս երկու Հոգուն, 20 օր ԹիՔիլուսում պատկոյոց յետո, ուղարկել են Բուսաստան — Ե՛ր, յայտնի չէ: Ծարուհանք են ԹիՔիլուսում պատեկ Սրեանից բերած բանասիրականներ: Ոչէր Համար են բանասիրելը երանց — նոյնպէս յայտնի չէ:

Իրև եմ աղկն, որ երբ մայիս 27-ին Ս. Ստեփանեանին, մեծնեկիններն և միւս բանասիրականներն տեսնում էին կայարան, ժողովուրդը ցոյց սարքեց բանի զանա առիչ ու կայարանում և շինցիկներով ճամբու զրեք: Այս զէպքը իտալական սպարտութիւն արաւ զազաքի և զատար սպարականութեան վրա: Կախեցնում նման զէպքի կրկնութիւնը՝ Գեպուան, յունիս 20-ին ստանց բանասիրականներ ընտանիքներին յոր տարւո ու, ստանց անդոյն ու Հայաստան, գաղապարդի կերպով Բուսաստան աթորեց 7 Հոգի — սմն Դասարեանի Յովհաննէս, ուսանող Կում, 3 ոսցիկ թորդ զպոյնը, Կաղապարատար վիարանից Սահակ Մանդուցի և այլն: Այսօր էլ աթորել են Ստարայայեցի Անարտներ:

Բանասիրականներ ընտանիքներն այլ մասին ոչ մի տեղեկութիւն չունենալով, ստորաբանի պէս, ճաշ են տանում Ձեկա (ճաշ ընդունում են շարաթը կրկն անգամ՝ շինգարթի և կրկնով): Չեկայում փոխանակ ճաշ ընդունելու՝ նկատում են առաջները իրենց մարդկանց ու ազանիկ իրերը՝ ստեղծ, թէ՛ մեր մարդիկ այսուց չեն: Ինչպէ կախաց, փոխենալով, որ իրենց կարագամներին զնպակահարել են, սկսում են յայ լինել և այսօր: Ձեկայի շրջանը Հայաստան է աւագին ամբոխ: Կոստանտնուք չի կարողանում գործու անել գողգուսացող կանանց: Օրդուհանք են կանչում ուս պատաններ, որոնք տիկների ուսով պատարիւս են չենք: Ենթայց կողմ Հասարակութիւնը շարագան յարում է: Կրողուում են նաև զէպքին տկանտեսն մի քանի կրտսերներ: Բանասիրականներ կան, որոնք նստած են Ձեկայում սպասելու և լինելու որ անտակ-

ցութեան կամ նմանակ զրելու իրաւունք չունեն: Փախում են, մեծ մասամբ, մեծակ և շատ խիտ անտիկն տակ:

Յուսիս 24-25-ի զիւրերը Լեւոնականում խիտ խաղարկութեան են ենթարկել: Ամերիկոյի Պոլիտոյն և Կաղարի Պատիկ պատկանները, զնչ և զբաղանութիւն են վնասել: Ձերբակցուել են 21 Հոգի — Կոստանք աթմայ և նախկին ծառայողներ: Դրանց թւում են գոր. Աիլիկաներ իր որդու չնա, աթորեց նոր վիտարարան Կուան Չերաքը, Եանթը ամկնովար Մկրտչի Անճեանը, որքն չիւանց տեղիք են չանն-տարել (տկանը կուշի արտասանմանն ուսմկնովար տկարները, որոնց կարծիքով միայն բախտանողը գաղապարականներն են բանասիրել): Ձերբակցուածներն մէջ կան նաև մի շարք պատեկներ: Ձերաքին և ուրիշներին, յայ. Գ-ին, տեղափոխել են ԹիՔիլուս:

Ձերբակցութիւններ կան և Ամերիկոյի Սրեանի պաշտօնականներն մէջ: Յուսիս 26-ի զիւրերը խաղարկուց Ամերիկոյի Սրեանի զբանսնեանք և աթորի թորք փաստաթղթերն ու զբաժարկի բանակները: Ձերբակցուել են Ամերիկոյի սպարանից օր. Յամիկը և երկու պատաններ:

Թէ Լեւոնականի և թէ ալանցի բանասիրաններն մեծ մասը անդոյն, աշխարհից կտրւած, խեղճ ու կրակ մարդիկ են: Անուականայն ու աթորներակ է թւում, թէ ո՞ր մեջքերի Համար են այլ զբաղանեք արժանացել Գեպուան ուղարկութեան: Աղկիական կուսիկի զոնապատ Հաղարակին, որը նոյնպէս բանասիրանի է Չեկայում, Հայք ու փոքր են արել անդ զիկանկ երեսպայական գործակալների մասին: Սրբ խեղճը անտեղակ՝ չի կարողանում զուսանել նրանց հարցաարտութեան, սկսում են նրան ապառնայեցիկ տակ և սարսափեցնող տալ. զնում են անտարբիլը, իր թէ տանում են պատեկու, որի պատեստով տարմ կար խեղճ և չեղուն բուհել է. մինչև որս ճաւան է ճիւտանցանցում ստանց իտակ կարագանայու:

Սրա չնա զուրդրեաց կիսանութիւնը վարկաններն միջնով կանչում է ժողովներ և շարագում և սպաստանել՝ այլ ամէր վերադրիւով Դաշնակցութեան: Հնչ աթոր իմացուց, որ Դամբուրայում մեջ որ մարդիկ ժողովներ են արել և բուն կերպով յարաձակել Ձեկայի վրա՝ բանասիրականներն սպասուելու պատարկում: Այլ զիմպարուստ մարդիկ խոստանել են զնչեց տալ և զրդոյն են ինչ որ 2 թուրքի զէմ: Պարպեց, որ այլ սրիկաներ չեկանանք չեն: Եման բանը անի են ունենում և դասուում՝ չեկանանք զուրս են գալիս Դաշնակցութեան անտեղմ և այլ մեղով աշխատում են իմանալ Դաշնակցութեան ներքին զործերի մասին: Գեղացեց վտանգիւով Դաշնակցութեան անտեղից խոսողներին՝ երբեմն զոն են զնում ստոր սրտովապայայի: Ձեկան փաստորն օպարտորում է և Հայ-թրքական յարաբերութիւնները՝ գրողանով միմեանց զէմ՝ ժողովուրդը Հայ Հայաստան պակիւս նպատակով: Այլ երկուքի զէմ պէտք է պաշարել անեկանխառ միջոցներով:

Ընդհիմնադրիները Հայաստանում ևս ունեկացել են: Երանք մէջ են կտրուում և կտրուում են:

Ու հոտաբանք, Շաղկեր, Բաղնոցք, Բեթիկեանք, Սափարղրեանք, Ն. Մերոշեանք. Գլխաւորներն են Համարում Սափարղրեանք, Կոտանեանք, Մկրտանեանք, Բեթիկեանք: Այլ. Յովհաննիսեանն Հնայքոյն են կոտանեանքն արտասպարեթիկն և տեղը նշանակի Նաչի. Յովհաննիսեանն Ն. Արասեանք անբոյ, խնդանցի է. վերջերս ձայն չի բուսում:

Ուսուսարակ ընդդիմադիրները շատ անոց են գործի, սպայտեանքն մէջ. Կոչքը աչիք է ընկնում և Հայաստանում: Միևնույնը պէտք է սակ է կոմսոսոյի մասին:

Ընդդիմադիրներէջ երբք՝ Գ. Կոպրեանք, Ռ. Սափարղրեանք և Գ. Ֆիդոյեանք Կոպրե Եկան մի յայտարարութեամբ կենտրոնի վերջին թղչանուոր ժողովում Այդ զերեքի յայտարարութիւնը աստուծի զրպեղ է Սոսոյիքի կողմակիցներին: ԵՊՐՐՐՐՐՐՐ Նայաստանքը մի թուեց ասպարեզոյ նշիրք այդ իրերին: Մի մեծ խմբակցական էլ զձաք. Կոտանեանքն իրեն 1300 լույ. 1, որք մէջ մտեր խոսքերով ժամարանում է տեսչար, ոգորմէի, խոսմեանցանն յայտարարի ներածեցին. և գտնում սպայտեանք, որ ընդդիմադիրները փաստարկն կրկնում են զանձնացանկների մտերք: Եկրոսայտեանք կուսակցութեան մէջ մանրորոտական թեքում, զբում է թեթիքը, ընդդիմադիրները Նայաստանում աստիճանի վերջը են գտնույ զերի զանձնացանկն զայնպարստեանքն: Այդ բարձրական զողագործարարութիւնը Նայաստանում երկար ժամանակ անբուսում էր մանրորոտականի (սպարդիկն արտասպարեանքն) զրոշման մէջ և երբեմն թափանցում է նաև Նայաստանի մեծուսի ներքոյ... ԵՊՐՐ ընդդիմադիրները շարունակի Հաստանեանքն արտարար. երբի արտաստեանքի բնույ կը Հաւցնի նրանք աշխուշ, որ Հայաստանում էր միանուն Դաշնակցութեան հետ: Ապացոյց դրան, ստրպիկեանն երեսաստրպական միութեանն օրինակը Հայաստանում: Եկրո միութիւնը շատ շատով յանձնի նշանակութեան, իսկ Հայաստանի պայմաններում նշանակն արագ կերպով գանձեց Դաշնակցութեան հետ միևնույն թանկանում:

Գլխակցութեան հետ միևնույն թանկանում—այդ համարակալի է: Տեսքը, թէ թանք ու քը է հասնի...

Հայաստանիքի զոչ գնաց և Դուսիք Անտանքը: Երան արտեանական խորհուրդը ասին, որ Հեռանայ Հայաստանից: Նա էլ փաստափոսան Հաւացն ու պնաց: Իր անցուցոց ընդոյ շատ էր անձնակցուսուսան Երևանի իշխանարարներին: Մեզնեանում որ սոցիալիզմի, սոցիալիստիկ իրաւունքի, սոցիալիստի մշակոյթի, արտեանեան և նման մանր-բարձրական շեմար-իմար բաների մասին: Այդպէս սակն լուս է պայտը ասուցոց չի լինի...

Սոցիալականից Հասն թեթեմքում յայն անց է արում կիմիաների Հաւցնի: Անձնեան և՛ Համարում այդ մասին սոց մի քանի լուսարանութիւն:

1926թ. տնայնից պետք զուսուցի Հաստանու տնայնիստներին և՛ զայնք, ոչ կոչքն ու թոկի կերպով համ էն կենդանիները, և ասոյն կուսարարութեան

կոչմէջ նշանակում ապա կենդանու կողմակիցն անձաներին: Այդպիսիան շրմանում իշխանութիւնը ջանկացաւ երկրում զոչութիւն ունեցած արտարարութեանց միջոցով լուսն այդ ինչերը, բայց կրք կերպն, որ այդ միջոցով չի կարգուսում ապա կենդանու կողմակիցները թիւր սակնացն և շատ դրայեւում նախ իսկ կողմակիցն էլ չկուս: Գիծեց այլ միւրջի. դրայեւորները ու զիջքիթիթեան անձաները սկսեցին յայտարարել, թէ՛ ոչ անկն Հաստանեանքների կողմը, կը զրկի Կոչքն և մի շարք իրաւունքները: Բայց այս միջոց էլ չպնցն, և մոլորմբի 100՝ 10 ցուցակուրեց Հաստանեանքների շարքում, և այն դրայեւցին, որք ստալ անբար մի անգամ իսկ կենդանի չէր մտնում, լուսիքն խորհրդային իշխանութեան տիմար զուսարակութեան, զարեղ է անտեսմութեանը Հաստանեանքը և մասնաբաժնիներն ժամանակ շատուում է կենդանի:

Երևանում Կոչքի, Հաստանքն և Նորքի կենդանիները ըստութեամբ յանձնեցին ապա կենդանականներին, լուսան որ երբերն ու կանայք այդ կենդանիներում Բնիկի վարդ—ին և ապա կենդանու ուրիշ զարդիցներին մի քանի անգամ ենձեցին ու կենդանուց դուրս բնեցին:

Յետոյ, Թիֆլիսում սկսեց Հաստանեանքների և ապա կենդանու կողմակիցների զարգացմանը: Բացառու եւ—ը ուղարկեց Թիֆլիս աստեանիցուս Համար զարգացման, բայց Զեկան անձիջուպէս վերադարձեց նրան կիմիանքն և կարգուսուց դուրս լուսն ու գործի շնորհուրէ: Այդ նախ Համանակ Արտանու Երզնիեանք գնաց կիմիանքն Խորն եւ—ը մտն և կոչիկն պատանից կարգուսուց անկն Ն. արքայոյ: Մեկթեմանուցներին: կիմիանում պատանեանքն են, որ Մեկթեմանեանք ոչ մի Հակակրականութեան թան լի արն և չիթ չկուց նրան կարգուսուց անկուս: ինչ վերարկում է յետ կանչելու, կիմիանքն մի քանի անգամ վարձել է, բայց Արդարականի մոլորուսուց չի թողանում:

Յատուկ զննիստ Համանայ ըրոք կենդանիներն ու վնդերի յայտարարում են պետական սեփականութիւն: ԵՊՐՐ որն կրտական Համարք կանմունք և վերցնի կենդանիներն արքայապետն, արքայապետ է զիմեց զուսարարութեան և ստրկանքն որոշ վարձով ստանայ: Խորհրդային իշխանութիւնք անձն կերպ արխասում է մոյն կիմիանքն և արտաստանքն աստիճանիներն վարկը և զրա Համար կանդ չի ամսում նախիսկ ստի ու խարպախութեան ասին:

Սեւաստորք, պէտք է տան, որ կրտական Հայաստաններն և ճնչունները արտան կուսուսում են որդիս յարգաբան Հաստանեանքն: Այդ է պատանուր, որ նրանք շատ սակն են զրպեցնում Համարքն միտքը, զան կարող կնի արքանցին, ԵՊՐՐ անցի անկանց լինել կենդանու և պետական սովորական թանկանում: Ապարդիստ—զարգացման թնոյթ է արում այս հաստանեանքներն, որք նախ մարքերն է ստալ ընդում, ինչ որ թեթէ էր Գրեկի Համանայ Հայոց կենդանական կարածները զրաւում մասին: Այսուպ ոչ ոք չի կուսկանում, որ վերջնական արգիւտն էլ նախն է լինելու:

